

Integriteitsbeschuldigingen onder de loep

Een onderzoek naar de realiteit achter integriteitsbeschuldigingen in het lokaal bestuur

Masterthesis T.G.F. Bruggeman

15 december 2022

University of Twente – Wethoudersvereniging

Opleiding: MSc. Public Administration

Supervisor vanuit de universiteit: H. van der Kolk

Begeleider vanuit de wethoudersvereniging: L. van Aelst

ABSTRACT

Deze thesis onderzoekt integriteitsbeschuldigingen die gemaakt zijn over wethouders in de periode 2018-2022. Er wordt gekeken naar welke wethouders worden beschuldigd, de typologie van de beschuldigingen, wat de uitkomsten zijn van integriteitsonderzoeken over de beschuldigingen en wat de consequenties van de beschuldigingen zijn voor het aftreden van wethouders. De aanleiding van dit onderzoek is de tendens dat integriteitsbeschuldigingen vaker worden ingezet als ‘politiek wapen’.

De integriteitsbeschuldigingen worden samen met de uitkomsten van integriteitsonderzoeken gezocht in krantenartikelen. De data wordt vervolgens vergeleken met data over het aftreden van wethouders van de Wethoudersvereniging. De analyse van deze data toont aan dat 42% van de integriteitsbeschuldigingen die konden worden onderzocht niet is gebaseerd op een feitelijke integriteitsschending. 36% van de wethouders die zo’n niet-feitelijke integriteitsbeschuldiging hebben ontvangen is afgetreden wegens deze beschuldiging. Vooral integriteitsbeschuldigingen die gaan over het onjuist behandelen van de medemens of het onjuist gebruik van autoriteit hebben invloed op het aftreden van wethouders.

De bevindingen uit de krantenanalyses tonen aan dat er veel voortgebordurd wordt op een kwestie, zodra de kwestie ‘aanslaat’ bij nieuwsconsumenten. Als zoiets snel kan worden voorkomen, zullen de consequenties van de niet-feitelijke beschuldigingen op het aftreden van een wethouder wellicht minder hevig zijn.

INHOUDSOPGAVE

1.: Inleiding.....	5
2.: Theorie en definities	9
2.1.: Integriteit.....	9
2.2.: Integriteitskwesties	11
2.3.: Typologie integriteitsschendingen.....	13
2.4.: Aftreden	15
3.: Methodologisch kader.....	18
3.1.: Vooronderzoek: zoekopdrachten	19
3.2.: Integriteitsbeschuldigingen 2018-2022 (methodologie deelvraag 1).....	22
3.2.1.: Zoekopdracht Nexis.....	22
3.2.2.: Inclusie- en exclusiecriteria codering	23
3.2.3.: Validiteit en betrouwbaarheid	24
3.3.: Onderzoek naar integriteitsbeschuldigingen (methodologie deelvragen 2 en 3)	26
3.3.1.: Zoekopdracht Nexis.....	26
3.3.2.: Werkwijze	27
3.3.3.: Inclusie- en exclusiecriteria	30
3.3.4.: Validiteit en betrouwbaarheid	30
3.4.: Samenhang beschuldigingen en aftreden (methodologie deelvraag 4).....	32
3.4.1.: Werkwijze	32
3.4.2.: Validiteit en betrouwbaarheid	33
4.: Resultaten van het onderzoek.....	35
4.1.: Beschuldigingen	35
4.2.: Onderzoeken.....	36
4.2.1.: Typen integriteitskwesties	37
4.3.: Uitkomsten	39
4.3.1.: Resultaten uit gevonden onderzoeken	39
4.3.2.: Typen integriteitskwesties en niet-feitelijkheid.....	40

4.4.: Integriteitsbeschuldigingen en aftreden	41
4.4.1.: Cijfers onderzoek en aftreden	42
4.4.2.: Typen integriteitskwesties en aftreden.....	43
4.5.: Overig	44
4.5.1.: Feitelijke integriteitsschendingen, onderzoek nog onbekend en uitgesloten cases	44
4.5.2.: Twijfelgevallen.....	46
5.: Conclusie.....	49
5.1.: Samenvattend.....	49
5.2.: Discussie	51
5.3.: Wethoudersvereniging	54
5.4.: Aanbevelingen vervolgonderzoek	55
6.: Literatuur.....	57

1.: INLEIDING

Wethouders worden op de voet gevolgd via journalistiek en sociale media. Samen met de burgemeester is een wethouder één van de bekendste gezichten in de lokale bestuurlijke wereld. De wethouder draagt een grote bestuurlijke verantwoordelijkheid en wordt daarom gemakkelijk gevonden door de media. Door de informatisering van de Nederlandse samenleving van de afgelopen decennia is het gemakkelijker geworden om het handelen van wethouders te bekritisieren (Bouwman, 2019). De journalistiek zal via haar controlerende functie (Deuze, 2004, p. 35) de integriteit van wethouders toetsen. Bovendien kunnen via sociale media burgers rechtstreeks reageren op het handelen van wethouders (Aardema et al., 2011, p. 108). Mensen klikken hedendaags gemakkelijker op artikelen met een polariserende inhoud of artikelen die ophef veroorzaken, omdat ophef een verdienmodel is geworden voor media (Stroud & Muddiman, 2019).

Zowel journalisten als sociale media besteden veel aandacht aan overtredingen van regels door politici. Zo krijgen ook integriteitsbeschuldigingen veel aandacht in de media, vooral als het een persoon met veel autoriteit betreft. Omdat de verantwoordelijkheid van wethouders groot is op gemeentelijk gebied, wordt er van wethouders verwacht dat zij integer handelen. Wanneer een integriteitsbeschuldiging zich plaatsvindt, kunnen de consequenties ervan voor de wethouder erg ingrijpend zijn. Door de strakke monitoring van wethouders zal zo'n integriteitskwestie snel zeer bekend zijn binnen de gemeenschap van een wethouder, waardoor de beschuldiging het imago van de wethouder schaadt. Het kan zijn dat een wethouder het ambt moet verlaten na een integriteitskwestie. Een wethouder zal dan een hoop moeite moeten doen om weer een baan op niveau te vinden. Op psychisch, sociaal en financieel vlak kan een wethouder veel inleveren na het aftreden (Bouwman, 2019, p. 28; Aardema et al., 2011, p. 16; Lont & Visser, 2009).

Het hoeft geen probleem te zijn dat een wethouder moet aftreden en daar de consequenties van ondervindt wanneer een integriteitskwestie zich voordoet. Immers, de grote verantwoordelijkheid die een wethouder draagt vraagt om zorgvuldigheid. Wanneer een wethouder wetten schendt, zijn de consequenties voor de gemeente en de samenleving groot (Lont & Visser, 2009; Aardema et al., 2011). Het is dan gerechtvaardigd dat de verantwoordelijke ook grotere consequenties ondervindt. Op het carrièrepad van een wethouder kan soms echter een versperring staan waar een wethouder zelf weinig aan kan doen. Soms ontstaan integriteitskwesties in de privésfeer van een wethouder, die niet door het

toedoen van hemzelf zijn ontstaan. In zo'n geval is een integriteitsbeschuldiging wel waar, maar zou aftreden als gevolg een grote maatregel kunnen zijn. Ook kan integriteit als wapen worden ingezet door politieke tegenstanders van de desbetreffende wethouder (Huberts & Hoekstra, 2016, p. 46). Er worden dan roddels in het lokaal bestuur verspreid om de positie van de wethouder te schaden. Als een wethouder af zou treden naar aanleiding van een integriteitsbeschuldiging die niet gebaseerd is op iets wat feitelijk gebeurd is, zou dat onrechtvaardig zijn voor de wethouder.

Een integriteitsbeschuldiging is een handig middel om een politieke tegenstander monddood te maken. Er is een tendens waar te nemen in de politisering van integriteitsbeschuldigingen Aardema et al. (2011, p. 96) concludeerden al in vroeg in het vorige decennium het volgende: *'Een belangrijke verklaring voor het tussentijds vertrek van wethouders is dat er al vanaf de jaren 1990 sprake is van een zekere politiseringstendens in het lokaal bestuur. Naast traditioneel zwaarwegende bestuurlijke waarden als compromis en consensus zijn het expliciteren van verschil en dissensus van groter gewicht geworden.'* De tendens naar meer politisering en sturing op verschil (en daarmee het gebruik maken van spraakmakende beschuldigingen) is dus al vroeg voor digitalisering van de media in gang gezet. De digitalisering heeft dit volgens Stroud & Muddiman (2019) versneld.

Elke integriteitsbeschuldiging zou uitvoerig moeten worden onderzocht op de kern van waarheid. Zeker nu de politiseringstendens hedendaags meer aanwezig is, is het belang van integriteitsonderzoeken groot. Als het blijkt dat integriteitsbeschuldigingen vaak berusten op onwaarheden, zijn de grote consequenties hiervan voor wethouders onrechtvaardig te noemen. De media zinspelen op een trend dat bestuurders na een integriteitsbeschuldiging al dan niet vrijwillig aftreden, terwijl de beschuldigingen schimmig blijven (Korteweg, 2022). Meer duidelijkheid in het proces van beschuldigingen lijkt gewenst.

Er wordt in dit onderzoek gekeken of een integriteitsbeschuldiging (bij wethouders) gebaseerd is op iets wat feitelijk gebeurt en of een aftreden het gevolg hiervan is. Op dit moment worden integriteitsmeldingen geregistreerd op landelijk niveau. Na zo'n integriteitsmelding vindt vaak een integriteitsonderzoek plaats, waaruit voortkomt in hoeverre een beschuldiging terecht was. De uitkomsten van deze onderzoeken worden nog niet geregistreerd. Dit onderzoek zal de uitkomsten van integriteitsonderzoeken verzamelen en vergelijken met de integriteitsbeschuldiging. Vervolgens wordt er gekeken in hoeverre het aftreden van een wethouder te maken heeft met een integriteitsbeschuldiging die niet gebaseerd is op een feitelijke schending. Zo wordt uiteindelijk duidelijk in hoeverre integriteitsbeschuldigingen feitelijk op waarheid berusten en wat de impact van een

beschuldiging kan zijn voor het aftreden van wethouders. De cijfers die voortkomen uit dit onderzoek kunnen gebruikt worden om de politiseringstendens in het Nederlandse lokaal bestuur verder te analyseren. Door te weten in hoeverre integriteitsbeschuldigingen plaatsvinden in het lokaal bestuur en wat de uitkomsten hiervan zijn, kan er beter geredeneerd worden over de inzet van integriteitsbeschuldigingen.

Dit onderzoek verzamelt informatie over integriteitsbeschuldigingen over wethouders. De onderzochte beschuldigingen zijn gedaan in de periode van 23 maart 2018 tot 16 maart 2022. De informatie die voortkomt uit dit onderzoek wordt gebruikt door de Wethoudersvereniging, zodat zij een breder inzicht kunnen krijgen in de (politieke) inzet van integriteitsbeschuldigingen. Voor deze doelstelling worden de volgende hoofdvraag en deelvragen gebruikt:

Bij hoeveel procent van de integriteitsbeschuldigingen die gedaan zijn over wethouders in de periode 2018-2022 blijkt achteraf geen sprake te zijn van een integriteitsschending en wat zijn de gevolgen van deze beschuldigingen voor het aftreden van wethouders?

1. Welke wethouders zijn beschuldigd van een integriteitsschending in de media?
2. Naar welke integriteitsbeschuldigingen zijn integriteitsonderzoeken gedaan?
3. Wat zijn de uitkomsten van de gevonden integriteitsonderzoeken?
4. Hoe vaak zijn wethouders afgetreden na een integriteitsbeschuldiging waarbij achteraf geen sprake bleek te zijn van een integriteitsschending?

Dit onderzoek is maatschappelijk erg relevant. Vanuit werkzaamheden bij de Wethoudersvereniging is naar voren gekomen dat ‘rechtvaardigheid’ achter integriteitsbeschuldigingen nog niet geregistreerd wordt. Het kan zijn dat er op dit moment een blinde vlek is voor de kern van waarheid achter een beschuldiging. Wel is het bekend dat de consequenties van zulke beschuldigingen hevig kunnen zijn. Als zulke consequenties onterecht zijn, verdient dat meer (politieke) aandacht. Dit onderzoek kan gezien worden als een agendavormend onderzoek dat zou kunnen aankaarten wat de problematiek is achter integriteitsbeschuldigingen in het lokaal bestuur.

Het onderzoek is ook academisch relevant. Er zijn onderzoeksrapporten geschreven over de oorzaken van aftreden van wethouders in Nederland (Bouwman, 2019a&b; De Graaf & Strüwer, 2014; Huberts & Hoekstra, 2016; Karssing & Spoor, 2009; Kerkhoff & Overeem, 2018). Deze rapporten verdiepen zich in de context van integriteitsbeschuldigingen. Er wordt echter niet bijgehouden hoe vaak een integriteitsbeschuldiging achteraf feitelijk heeft

plaatsgevonden. Daarmee genereert dit onderzoek nieuwe kennis op het gebied van integriteit in het lokaal bestuur, waar verder op kan worden gewerkt. Dit onderzoek kan bijvoorbeeld een startpunt zijn van een database over het aftreden van wethouders, die later kan worden aangevuld met andere variabelen dan de kern van waarheid achter integriteitsbeschuldigingen. Zo kan dit onderzoek een basis leggen aan vervolgonderzoek over de psychische of economische impact van het aftreden van wethouders, waaraan een integriteitsbeschuldiging ten grondslag ligt.

In het volgende hoofdstuk wordt het theoretisch kader behandeld. In het theoretisch kader wordt er context gegeven aan het begrip 'integriteit'. Specifiek wordt er gekeken naar integriteit in het lokaal bestuur. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de begrippen integriteitskwestie, integriteitsschending, integriteitsmelding en integriteitsbeschuldiging. Er wordt dieper ingegaan op aftreden en op de typen integriteitskwesties. Deze typen zijn benodigd om in het methodologisch kader te zoeken naar specifieke kwesties. Na het lezen van het theoretisch kader is de context over integriteitsbeschuldigingen in het lokaal bestuur duidelijk en is het duidelijk welke typen integriteitskwesties er zijn.

2.: THEORIE EN DEFINITIES

2.1.: INTEGRITEIT

Om te kunnen redeneren over integriteitsschendingen van wethouders, is het eerst van belang dat het begrip ‘integriteit’ te behandelen. Het begrip is namelijk niet een vaststaand feit. Integriteit is onderhevig aan tijd, plaats en persoon. Het is belangrijk om te weten hoe er in het verleden over integriteit werd gedacht en in hoeverre integriteit in subdimensies in te delen is. Zo wordt het duidelijk hoe het begrip hedendaags wordt gebruikt en hoe het begrip wordt toegepast in dit onderzoek.

In 1992 zei de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken Ien Dales in een toespraak aan de Vereniging Nederlandse Gemeenten dat een overheid ‘niet een beetje integer kan zijn’: een overheid was of wel of niet integer (Bouwmans, 2019, p. 132). Verder gaf zij de waarschuwing dat een overheid te allen tijde waakzaam moet zijn op integriteitskwesties. Later hebben bestuurskundigen haar uitspraak veelvuldig tegen het licht gehouden. Vaak is de conclusie dat zij niet volledig gelijk had (Bovens, 2006; Nieuwenkamp, 2012). Nieuwenkamp stelt dat integriteitskwesties sterk afhankelijk zijn van tijd, plaats en persoon en dat daardoor integriteitskwesties moeilijk zwart-wit te maken zijn. Hierdoor is het erg lastig om met terugwerkende kracht op integriteitskwesties in te gaan en kan men moeilijk stellig zijn over bijvoorbeeld iets dat in het verleden is gebeurd. Wel zijn auteurs het eens over de stelligheid van Dales over de waakzaamheid van de overheid.

Lasthuizen et al. (2011) stellen ook dat ‘integriteit’ een breed begrip is waar organisaties vaak moeite mee hebben. ‘Good governance’-organisaties zoals de Verenigde Naties richten zich vaak tot corruptie, wanneer er over integriteit gepraat wordt (p. 385). Dat is problematisch, aangezien daarmee andere facetten die het begrip ‘integriteit’ omvat onderbelicht worden. Lasthuizen et al. stellen dat integriteit ‘*de kwaliteit van handelen in overeenstemming met relevante morele normen, waarden en regels*’ is. Dit houdt in dat ook ander moreel onfatsoenlijk gedrag wordt meegeteld in integriteit. Als iemand op zijn werk anderen niet goed behandelt, zou er volgens sommigen ook sprake zijn van een integriteitskwestie. In een tijdperk waarin veel (seksueel) ongewenst gedrag op de werkvloer bekend wordt gemaakt, is het van belang om te begrijpen dat ook dit soort kwesties steeds vaker onder het begrip ‘integriteit’ worden geschaard (Samankova et al., 2018).

Integriteit is niet strikt juridisch, maar bevat ook een ‘waardeoordeel’ (mores). Kerkhoff & Overeem (2018) stellen bijvoorbeeld dat gedrag niet illegaal hoeft te zijn, maar wel als ongewenst kan worden beschouwd. Omdat er een moreel component aan het begrip ‘integriteit’ vastzit, kan ‘integriteit’ voor iedereen gedeeltelijk wat anders betekenen. Kerkhoff & Overeem hebben ook gepoogd een definitie op te stellen van ‘integriteit’ waarbij ook de morele component een duidelijke plaats krijgt: *‘Het handelen overeenkomstig de (daarvoor) geldende waarden en normen en de daarmee samenhangende (spel)regels.’* Deze definitie komt vrijwel overeen met die van Lasthuizen et al. Deze thesis houdt de definitie van Kerkhoff & Overeem aan, aangezien deze recenter is opgesteld.

Het begrip integriteit is ook moeilijk te categoriseren. Huberts & Hoekstra hebben hiertoe een poging gedaan. Zij hebben aan de hand van Lasthuizen et al. (2011) acht dimensies van integriteit beschreven. Zij beschrijven dat integriteit een ‘heelheid’ of consistentie kan zijn, dat integriteit als integratie in de omgeving een vorm kan zijn, dat integriteit een professionele verantwoordelijkheid kan inhouden, dat integriteit bewust en open handelen kan zijn, dat integriteit een vorm van waarde(n) kan zijn, dat integriteit kan worden gezien als naleving van wetten en regels, dat integriteit als naleving van relevante normen en waarden kan worden gezien en dat integriteit kan gezien als voorbeeldig moreel gedrag. Deze verschillende invalshoeken van integriteit tonen vooral aan dat het begrip voor meerdere doeleinden ingezet kan worden. Deze verschillende invalshoeken zullen in dit onderzoek niet verder worden gebruikt, aangezien er in 2.3 wordt ingezoomd op de verschillende vormen van integriteitsschendingen. Deze schendingen zijn meer van belang om de integriteitsproblematiek rond wethouders te duiden.

Als laatste zijn integriteitskwesaties gemakkelijke onderwerpen voor de media om te kunnen ‘scoren’. Hierdoor is het begrip ‘integriteit’ aan inflatie onderhevig (Bovens, 2006). Zo is bijvoorbeeld het hebben van nevenfuncties door de jaren heen steeds kritischer ontvangen, terwijl dat vroeger als normaal werd gezien. Bovens uit de kritiek dat ‘harde’ corruptie geen aandacht verdient, maar dat onjuist declareren al snel kan worden beschreven als corruptie, omdat dat scoort (p. 71). Media zoeken vaak situaties op waarin het goede tegen het kwade wordt afgewogen (Bekkers, 2010, p. 120), waardoor de nuance soms wegvalt. Hierdoor kan het begrip ‘integriteit’ minder waard worden.

2.2.: INTEGRITEITSKWESTIES

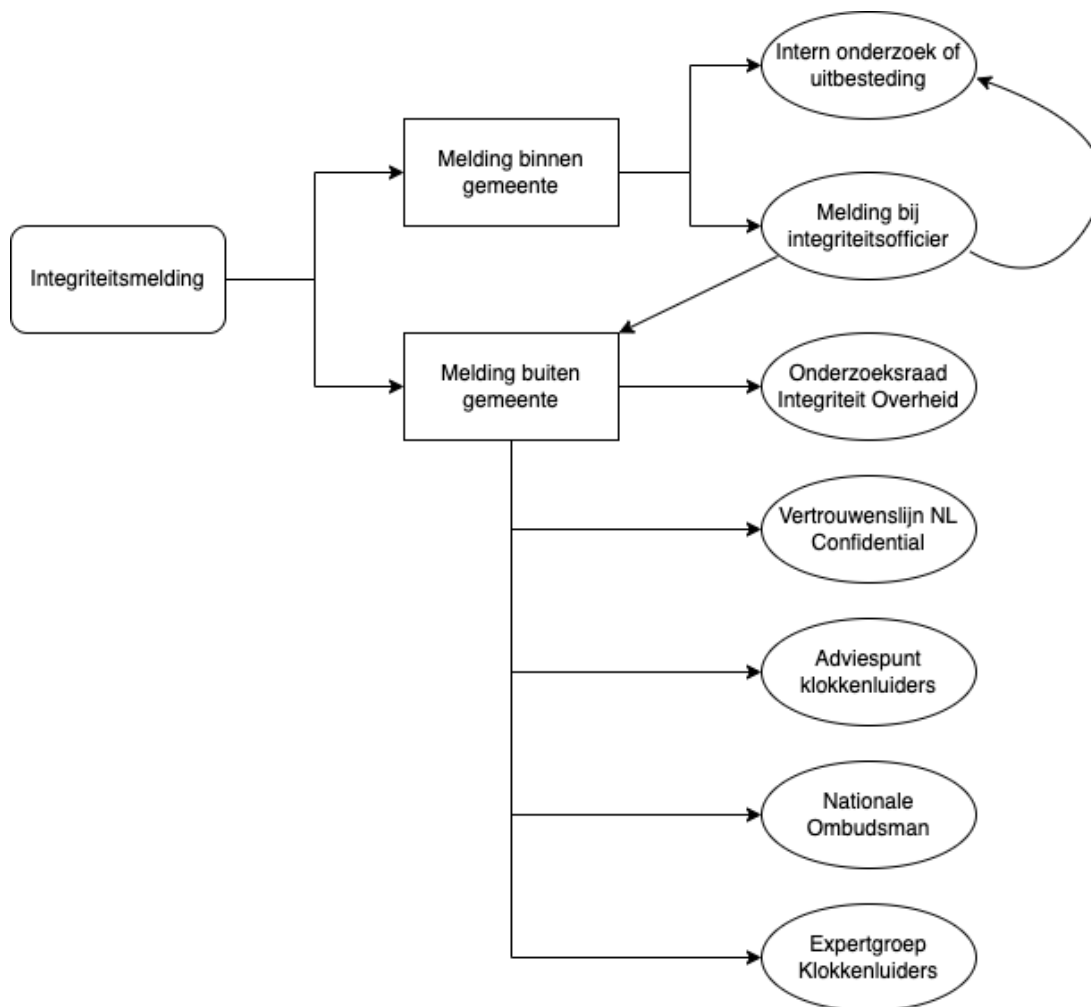
In dit onderzoek wordt er onderscheid gemaakt tussen integriteitskwesties, integriteitsmeldingen, integriteitsbeschuldigingen en integriteitsschendingen. Het begrip ‘integriteitskwestie’ is in dit onderzoek een paraplubegrip voor integriteitsmeldingen en integriteitsbeschuldigingen. Wanneer er over integriteitskwesties gesproken wordt, gaat het over een ‘voorval’ dat te maken heeft met integriteit. Dat kan zowel een beschuldiging als een melding zijn.

Een integriteits*melding* is het aangeven van een integriteitskwestie bij officiële kanalen. Dit is een *formele melding*. Een integriteitsmelding kan zowel binnen als buiten de gemeente waar de mogelijke integriteitsschending plaatsvindt gedaan worden (Huberts & Hoekstra, 2016, p. 65). Voor beide kanalen zijn er verschillende manieren om aandacht te vragen voor een integriteitskwestie. Dit deel van het onderzoek is inzichtelijk gemaakt in figuur 1.

Sommige organisaties maken gebruik van een integriteitsofficier, die confidentieel meldingen kan beoordelen. Zo’n integriteitsofficier in een organisatie wordt aangemoedigd, maar ze stellen ook dat een interne integriteitsofficier gelimiteerd is in zijn werkzaamheden (p. 66). Hij kan vooral de integriteitskwesties doorspelen naar de juiste externe organisaties die acteren op integriteitsmeldingen. Dit zijn de volgende organisaties: de Onderzoeksraad Integriteit Overheid (OIO), de Vertrouwenslijn van NL Confidential en het Adviespunt Klokkenluiders (APKL). Andere organisaties die op dit gebied acteren maar niet officieel integriteitsmeldingen over wethouders afhandelen zijn de Nationale Ombudsman en de Expertgroep Klokkenluiders.

De Vertrouwenslijn is een speciale organisatie in deze opsomming. Deze instelling dekt het anoniem melden van integriteitskwesties. Een integriteitsmelding kan soms alleen anoniem gedaan kan worden, bijvoorbeeld in het geval dat een vertrouwenspersoon zelf betrokken is bij een integriteitskwestie. Bij de Vertrouwenslijn kan niet anoniem maar wel vertrouwelijk de integriteitsmelding worden gedaan.

De rol van de Wethoudersvereniging is niet zichtbaar in figuur 1. De Wethoudersvereniging ondersteunt namelijk de wethouders, over wie in dit onderzoek juist de melding gedaan wordt. De meldingen komen terecht bij de beschreven instanties, terwijl de Wethoudersvereniging de beschuldigde wethouder ondersteunt in de verdediging (mits dat gerechtvaardigd kan). De Wethoudersvereniging heeft geen toegang tot de onderzoeken die gedaan worden bij de officiële onderzoeksinstanties.

FIGUUR 1: DE WEG VAN DE INTEGRITEITSMELDING

Dit onderzoek spreekt van een *integriteitsbeschuldiging* wanneer er melding wordt gedaan van een integriteitskwestie via de media. Het woord ‘beschuldiging’ past bovendien meer binnen de sfeer van het inzetten van integriteit als wapen en de noodzakelijke berichtgeving in de media hiervoor. Dit onderzoek richt zich tot de integriteitsbeschuldigingen via de media, vanwege de politiek gevoelige component van dit onderzoek. Een doel binnen dit onderzoek is om uit te vinden in hoeverre integriteitskwesties ‘als politiek wapen’ worden ingezet. Aan de hand van dit onderzoek kan beter geredeneerd worden in hoeverre het inzetten van integriteit als wapen plaatsvindt, aangezien de cijfers achter de feitelijkheden van integriteitsbeschuldigingen duidelijk worden. Berichtgeving via de media is de meest logische stap om integriteitskwesties als wapen in te zetten. De media kunnen de publieke opinie meer beïnvloeden en het imago van een wethouder daarmee meer schaden (Kerkhoff & Overeem, 2018, p. 35).

In dit onderzoek wordt kortom het onderscheid gemaakt tussen integriteitsmeldingen en integriteitsbeschuldigingen. Zowel een beschuldiging als een melding kan een integriteitskwestie zijn, maar een integriteitsmelding is niet direct een integriteitsbeschuldiging en andersom. Een integriteitsbeschuldiging vindt via de media plaats en een integriteitsmelding is een melding over integriteit die wordt gedaan via de hierboven beschreven officiële kanalen. Een integriteitsbeschuldiging kan ook officieel gemeld worden, wat het ook een integriteitsmelding maakt. In dit onderzoek ligt de focus op integriteitsbeschuldigingen die allen via de krantenmedia voortkomen (en daarom dus ook een beschuldiging zijn).

Integriteitsschendingen zijn net weer wat anders dan integriteitsmeldingen en integriteitsbeschuldigingen. Integriteitsschendingen zijn de constatering van integriteitsmeldingen en -beschuldigingen. Het constateren van integriteitskwestie kan op allerlei manieren, variërend in nauwgezetheid. Een constatering van een integriteitskwestie zou bijvoorbeeld gedaan kunnen worden door het opmerken van één van de typen van Lasthuizen et al. in de media. Door het politieke karakter van dit onderzoek wordt er rekening gehouden met het Thomas theorema: *if men define situations as real, they are real in their consequences*.

Dit houdt in dat beschuldigingen altijd invloed hebben op het werk en privéleven van een wethouder. Daarbij maakt het niet uit of de beschuldiging uiteindelijk gebaseerd is op een feitelijke gebeurtenis of niet. Dit is vooral het geval wanneer de beschuldigingen publiekelijk plaatsvinden, zoals via de media. In dit onderzoek wordt de focus op integriteitskwesties in de media gelegd, aangezien een niet-feitelijke integriteitsmelding in de media alsnog reële consequenties voor wethouders kan hebben. Zo wordt de impact die beschuldigingen over integriteitsschendingen hebben op wethouders gedekt.

2.3.: TYPOLOGIE INTEGRITEITSSCHENDINGEN

Veel gedrag van wethouders zal ‘op het randje van een integriteitsschending’ zitten. Hoe categoriseer je bijvoorbeeld een wethouder die opvallend vaak de taxi pakt. Is dat misbruik van middelen? Is dat een schending van normen en waarden? Dit soort gevallen vinden veelvuldig plaats in Nederland (Kerkhoff & Overeem, 2018). Deze gevallen zijn niet strafbaar en juridisch rij, maar de samenleving kan zulke gevallen wel als onjuist zien en dat via verontwaardiging bestraffen (Huberts, 2018).

Lasthuizen et al. (2011) hebben integriteitsschendingen geconceptualiseerd. Met de conceptualisering wordt het duidelijk in welke hoek het gedrag van wethouders op het gebied van integriteit kan worden geplaatst. Zo kunnen ook de kwesties die ‘op het randje zitten’ beter worden geïnterpreteerd. Lasthuizen et al. concluderen dat het gebruik van ‘paraplubegrippen’ zoals ‘corruptie’ en ‘onethisch gedrag’ een grove oversimplificatie is (p. 399), waardoor het minder duidelijk is waarover precies gesproken wordt als het gaat om een integriteitsschending. De typologie van integriteitsschendingen in dit onderzoek is geput uit Lasthuizen et al., om zo een duidelijker overzicht te maken voor de zoektermen die gebruikt worden in het methodologisch kader. Lasthuizen et al. onderscheiden tien vormen van integriteitsschendingen.

1. Corruptie: omkoping
2. Corruptie: ‘favoritisme’: (nepotisme, vriendjespolitiek, beschermheerschap)
3. Fraude en diefstal van middelen
4. Conflict tussen (publieke en private) belangen door ‘giften’
5. Conflicten tussen (publieke en private) belangen door nevenactiviteiten
6. Onjuist gebruik van autoriteit
7. Misbruik en manipulatie van informatie
8. Onfatsoenlijke behandeling van collega’s, burgers en/of klanten
9. Verspilling en misbruik van middelen uit de organisatie
10. Wangedrag

Alle typen integriteitsschendingen worden nu breder uiteengezet. De eerste drie typen gaan over corruptie en fraude. Ze hebben verschillende betekenissen, maar de typen delen het feit dat een professionele functie misbruikt wordt voor eigenbelang (Huberts & Hoekstra, 2016, p. 17). Corruptie als omkoping (type één) houdt de handelingen (die niet mogen) voor een bepaald belang in waartegenover voordelen voor de handelende staan. Corruptie als favoritisme (type twee) is het misbruik van de positie voor vrienden, familie of politieke partij. Fraude en diefstal van middelen gaat over ongepast privégewin van een organisatie, collega’s of van burgers, zonder externe bemoeienis.

Typen vier en vijf gaan over conflicten. Beide typen gaan over conflicten tussen de belangen van het individu en de belangen van een organisatie of van het publiek. Type vier spreekt van een belangenverstrengeling door giften, beloftes of een service in de vorm van een vriendendienst. Type vijf spreekt van belangenverstrengeling doordat een tweede baan of een vrijwilligersfunctie (in een bestuur) conflicteert met het belang van (in dit geval) het wethouderschap.

Typen zes en zeven gaan beide over onfatsoenlijk gebruik van de bevoorrechte functie waar iemand zich in kan begeven. Type zes gaat specifiek in op de autoriteit. Een wethouder zou zijn nobele positie kunnen misbruiken voor politiek gewin, door bijvoorbeeld zijn autoriteit te gebruiken om ervaren en betrouwbaar over te komen. Ook kan de wethouder de functie van het wethouderschap bijvoorbeeld misbruiken in zakendeals. Type zeven gaat in op informatie die een bevoorrechte kan verschaffen of aanpassen. Denk bijvoorbeeld aan documenten waar iemand eigenlijk niet over zou mogen beschikken bemachtigen of het aanpassen of weerhouden van een belangrijk stuk voor eigengewin.

Typen acht, negen en tien gaan in op onfatsoenlijk gedrag. Type acht gaat specifiek in op onfatsoenlijke behandeling, wat niet alleen discriminatie en (seksuele) intimidatie inhoudt, maar ook pestgedrag of roddelen. Type negen houdt in dat iemand niet goed omgaat met standaarden in een organisatie. Dat kan verspilling en misbruik van middelen in de organisatie zijn, maar ook ander incorrect intern gedrag. Type tien, wangedrag, houdt in dat iemand gedrag vertoont dat het publieke vertrouwen in de organisatie waar deze persoon werkt aantast.

Deze typen van integriteit en integriteitsschendingen komen over de gehele breedte van de literatuur over integriteit terug. Er is daarom een funderende basis aan literatuur beschikbaar voor dit onderzoek. In dit onderzoek wordt de typologie over integriteit en integriteitsschendingen gebruikt om een database op te stellen over het aftreden van wethouders. Integriteit kan via deze typen goed uiteen worden gezet en er kan vervolgens per type bekeken worden in hoeverre er een onterechte integriteitsbeschuldiging plaatsvindt over dat specifieke onderwerp.

2.4.: AFTREDEN

Nu bekend is hoe het begrip ‘integriteit’ in elkaar zit en wat voor soorten schendingen er mogelijk zijn, is het van belang om ook in te zoomen op het begrip ‘aftreden’. Wanneer de cijfers over oorzaken van het aftreden van wethouders bekend zijn, kan er beter worden geïnterpreteerd in hoeverre de cijfers uit dit onderzoek matchen aan andere literatuur.

Oorzaken voor het aftreden van wethouders kunnen gezocht worden op micro- meso- en macroniveau (Aardema et al., 2011; Bouwmans, 2019). Het microniveau gaat in op de persoon van de betrokken wethouder zelf. Denk hierbij aan de competenties van de wethouder en wat is de bestuursstijl die de wethouder hanteert. Dit kunnen factoren zijn die invloed hebben op het aftreden van wethouders. Het mesoniveau gaat in op de bestuurlijke probleemsituatie als zodanig. Denk hier aan de betrekkingen en verhoudingen tussen wethouders en hun collegae

op lokaal niveau. Dit is werkgebied van de wethouder zelf. Het macroniveau gaat in op maatschappelijke factoren die invloed hebben op het werk van een wethouder. Denk dan aan de publieke perceptie op wethouders en de invloed dat dualisme in het lokaal bestuur heeft op het werk van een wethouder.

Bouwman (2019, p. 50) heeft aan de hand van de drie niveaus van Aardema et al. (2011) verschillende oorzaken voor het aftreden wethouders opgesteld. Hiermee heeft hij onderzocht voor welke reden de meeste wethouders aftreden en voor welke redenen dit meevalt. Bouwman heeft integriteitskwesaties onder het microniveau geplaatst. In de periode 2002-2018 zijn er volgens Bouwman 109 wethouders afgetreden vanwege integriteitskwesaties. Vergeleken met de andere redenen voor aftreden is de factor ‘aftreden door integriteitskwesaties’ niet groot. Veruit de grootste factor voor aftreden is een verstoorde verhouding binnen de coalitie. Dit is een factor op mesoniveau en wordt in dit onderzoek niet verder behandeld. Er wordt ingezoomd op persoonlijke omstandigheden aan de hand van integriteitskwesaties. De tien typeringen van integriteitsschendingen van Huberts & Hoekstra (2016) zijn in via Bouwman werk één typering van aftreden, verklaarbaar via het microniveau van Aardema et al. (2011). Aftreden door een integriteitsschending zou volgens deze data daarom altijd terug moeten zijn te brengen op het individueel handelen van een wethouder. Zo stellen Aardema et al. dat de kans op aftreden van een wethouder vrijwel altijd te maken heeft met het persoonlijk optreden van de wethouder in kwestie (p. 16). Veel wethouders geven ook aan dat zij het ‘politieke spel’ beter willen leren spelen, wat ook duidt op het micromanagement van de politisering van het vak.

Er zijn nog andere oorzaken te vinden voor het aftreden van wethouders. Zo is er de versplintering en diversifiëring van de lokale politiek. Meer lokale partijen zijn toegetreden tot colleges voor de periode 2018-2022 (VNG, 2019). Deze lokale partijen zijn geen vervanger voor de oude politiek. De oude partijen blijven vaak zitten in colleges, maar ze zijn wel verkleind (Bouwman, 2019, p. 34). Gemeenten vergroten, zowel in schaal en inwonersaantal als in fracties in het college. Wethouders moeten daarom meer rekening houden met belangen van verschillende belanghebbenden in het lokaal bestuur.

Een andere oorzaak kan de toegankelijkheid van sociale media zijn. Via sociale media is het gemakkelijker geworden om discussies terug te vinden en integriteitskwesaties te delen. Volgens Bouwman (persoonlijke communicatie, 8 juni 2022) hebben wethouders de keuze om sociale media te omarmen of te verwerpen. Als wethouder heb je de keuze tussen je sociale media gebruiken om in te gaan op discussies of om kwesaties via sociale media over je heen te

laten lopen. Sociale media hebben hedendaags de kracht om gemakkelijker (dan via de persoonlijke route) wethouders negatief te benaderen. Het is aan de wethouder om hiermee om te leren gaan.

Verder is een oorzaak voor het aftreden van wethouders het opkomen van ‘integritisme’. Integritisme is een vrij nieuw concept, wat neerkomt op het groeien van de ‘integriteitsindustrie’ (Measschalk, 2019). De groei van integritisme heeft als gevolg dat er ongewenste onbedoelde, onvoorziene en vaak negatieve consequenties zijn aan integriteitsbeschuldigingen. De groei van integritisme leidt ertoe dat te snel een vorm van handelen wordt gezien als een integriteitsschending. Measschalk geeft als voorbeeld het dragen van de ‘verkeerde kleding’ naar het kantoor. De groei van integritisme uit zich in het feit dat er erg snel een kwestie als integriteitskwestie bestempeld wordt. Daarmee moet er worden uitgekeken dat een meningsverschil niet wordt gezien als een integriteitskwestie.

Bovenstaande redenen tonen aan dat het gemakkelijker is geworden om spraakmakendheid en smeuïgheid te creëren rondom wethouders (zie ook Bouwmans, 2019, hoofdstuk 1). Dit betekent niet automatisch dat er ook een groei in integriteitskwesties is waar te nemen. De verantwoordelijkheid van wethouders is gegroeid. Het heersende beeld over wethouders is dat deze constant onder vuur liggen (Bouwmans, 2019, p. 28). Wethouders acteren constant onder politieke en maatschappelijke druk, waardoor elke kleine gebeurtenis die kan leiden tot een integriteitskwestie uiterst serieus wordt genomen. Daarbij schetst Bouwmans het beeld dat wethouders zelf niet goed doorhebben dat zij 24 uur per dag, zeven dagen per week wethouder zijn. Een wethouder kan nooit ‘uitstaan’ en kan moeilijker rollen aannemen die van belang zijn in het privéleven.

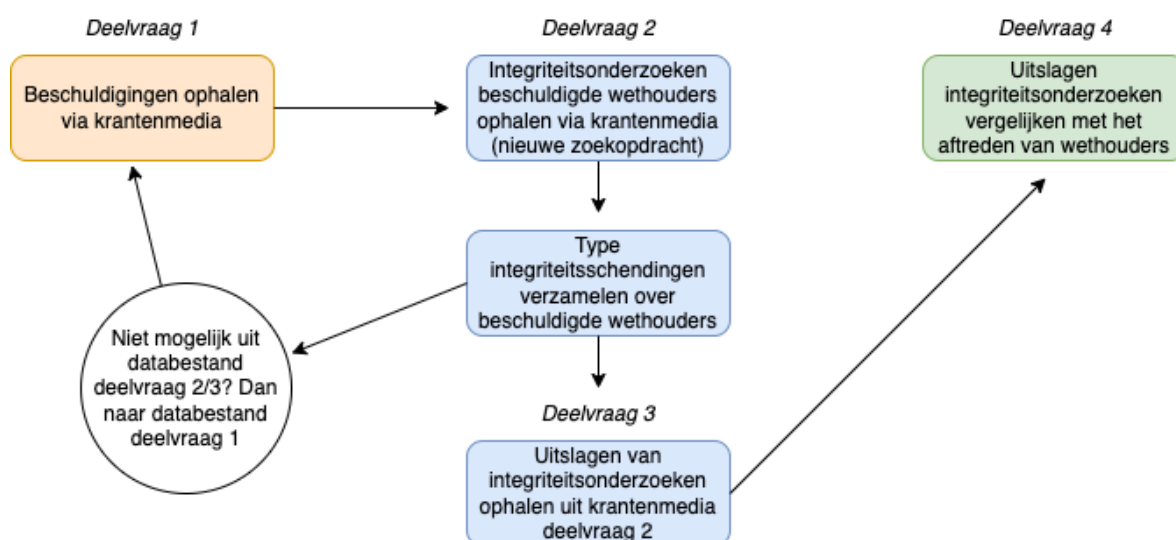
Het volgende hoofdstuk is het methodologisch kader. In het methodologisch kader wordt er onderzocht welke zoekopdrachten nodig zijn om een goede krantendataset samen te stellen. Ook wordt er per deelvraag ingegaan op de manier van onderzoek, alsmede de sterke en zwakke kanten van de methodologische aanpak.

3.: METHODOLOGISCH KADER

In dit onderzoek stellen we vast (1) over welke wethouders een integriteitsbeschuldiging is gedaan, (2) in welke gevallen een integriteitsonderzoek is gedaan, (3) wat de uitkomsten zijn van deze integriteitsonderzoeken en (4) welke wethouders over wie een integriteitsbeschuldiging is gedaan zijn afgetreden. In het onderzoek is ook de typologie van de integriteitsschending per gevonden case vastgesteld. Zo wordt het duidelijk welke integriteitsschendingen vaker opvallen bij beschuldigingen die achteraf niet op iets feitelijks zijn gebaseerd.

Gegevens over alle in de periode 2018-2022 actieve wethouders zijn beschikbaar gesteld door de Wethoudersvereniging. Om vast te stellen over welke wethouders beschuldigingen zijn gedaan, wordt de lijst van wethouders vergeleken met informatie uit de krantendatabase 'Nexis'. Via deze database kan worden bekeken hoe vaak 'integriteit' en 'wethouders' in krantenartikelen samen worden gebruikt. Alle Nederlandse kranten die bericht hebben gegeven over integriteit van wethouders worden zo onderzocht.

Om overzicht te houden over dit methodologisch hoofdstuk is het goed om figuur 2 bij de hand te houden. In deze figuur is visueel weergegeven wat de methodologische stappen zijn.

FIGUUR 2: OVERZICHT STAPPEN METHODOLOGIE

3.1.: VOORONDERZOEK: ZOEKOPDRACHTEN

Via de database 'Nexis' met alle krantenartikelen van Nederlandse kranten kan gezocht worden naar integriteitskwesties in bepaalde periodes. In een zoekopdracht worden woordencombinaties opgenomen die wel of juist niet in een artikel moeten voorkomen. Daarvoor zijn goede zoektermen nodig. Om te weten welke zoektermen voor deelvraag één en twee moeten worden gebruikt is er eerst een vooronderzoek gedaan. Het is namelijk niet op het eerste gezicht duidelijk welke verdere termen er nog zijn voor bijvoorbeeld 'integriteit', 'wethouder' of 'beschuldiging'. Om erachter te komen hoe de eerste versie van de zoekstrategie moet worden ingericht, zijn krantenartikelen uit twee cases uit de periode voor 2018 nader onderzocht.

Om de juiste woorden te vinden is er eerst breed gezocht naar deze casus, waarna er getrechterd is. Er zijn diverse zoekopdrachten uitgevoerd. Variërend in het toevoegen of weglaten van aanhalingstekens en uitroepetekens en in het zoeken in titels of in hele teksten. Met de breedste zoekopdracht is het van belang geweest om berichten over de cases te vinden. Trechteren was echter noodzakelijk, aangezien veel artikelen cases gebruikten als voorbeeld of omdat er artikelen langskwamen die niet ingingen op integriteit. Een noodzakelijke stap in het trechteren is het toevoegen van het woord 'integriteit' in elk artikel. Het kan natuurlijk zijn dat een integriteitsbeschuldiging wordt gedaan zonder expliciet het woord 'integriteit' te noemen. Deze cases worden niet meegenomen, waardoor er secuurder kan worden gewerkt, maar waardoor de resultaten ook minder valide zijn. Verderop in het vooronderzoek wordt er gereflecteerd op deze aanpak.

De eerste case gaat over Mark Verheijen, die van 2006 tot 2011 wethouder van Economische Zaken was in Venlo. Deze case is geput uit Kerkhoff & Overeem (2018). Mark Verheijen had tijdens zijn wethouderschap een dubieuze relatie met een projectontwikkelaar. Verheijen had aan deze projectontwikkelaar gevraagd een bijdrage te leveren aan de campagnekas voor de VVD, op het moment dat de projectontwikkelaar een bioscoopproject probeerde te dwarsbomen. Later is iets meer dan 10.000 euro gestort door de projectontwikkelaar. Het leidde tot veel tumult in Venlo. De suggestie werd gewekt dat Verheijen de ontwikkelaar zou helpen met het project in ruil voor een donatie aan de campagnekas. De projectontwikkelaar werd uiteindelijk door justitie verdacht van omkoping.

De meest brede zoekopdracht leverde 211 resultaten op. De brede zoekopdracht ging vaak in op andere casussen dan de casus over Verheijen. Vaak werd de casus van Verheijen dan als

voorbeeld gebruikt. Ook werd in de kranten de casus Verheijen gebruikt om een breder punt te maken. De meest specifieke zoekopdracht leverde 38 resultaten op. In de 211 resultaten uit de brede zoekopdracht zijn ook de 38 resultaten uit de specifiekere zoekopdracht te vinden. Dat is nagekeken door de 38 resultaten per stuk te zoeken via de filteroptie in de resultaten van de bredere zoekopdracht. Dit toont aan dat de specifiekere zoekopdracht sterk genoeg is om interessante triggerwords te vinden die ingaan op integriteit en het wethouderschap.

Na het lezen van de 38 artikelen vallen een aantal woorden op. Woorden als ‘corruptie’, ‘opspraak’ en ‘vriendjespolitiek’ komen vaak terug. Ook valt het op dat bepaalde ‘triggerwords’ wel eens langskomen bij de zoekopdracht. Dit zijn woorden als ‘in de verlegenheid brengen’, ‘gesjoemel’, ‘dik zijn met’ en ‘doorgestoken kaart’. Deze woorden zijn erg specifiek om gericht te zoeken naar integriteitskwesties, maar het zijn wel woorden die vaak langskomen als er over een integriteitskwestie gesproken wordt. Deze worden ook meegenomen in het zoekproces.

De tweede case is de case van Jo Dejong, geput uit Bouwmans (2019, p. 21). In 2013 is wethouder Dejong in Meerssen afgetreden nadat hij tijdens carnaval een vrouwelijke ambtenaar tegen haar wil een tongzoen probeerde te geven. De raad in Meerssen sprak uit nooit meer met Dejong samen willen te werken, waarna Dejong zelfmoord pleegde. Het leidde tot het aftreden van de gehele coalitie.

In de krantendatabase Nexis werd met dezelfde specifieke zoekmethode naar de casus van Dejong gezocht. Vier resultaten werden gevonden. Daarvan hebben twee kranten dezelfde inhoud, dus er zijn drie bruikbare artikelen. Deze artikelen brengen weinig nieuwe termen die kunnen slaan op integriteit. Ze bespreken de relatie tussen ex-wethouder Dejong en ambtenaren en ze gaan in op andere kwesties, zoals een dubbelfunctie.

Gezien de impact van de zelfmoord van Dejong is het opvallend dat zo weinig artikelen integriteit binden met de casus van Dejong. Wanneer de zoekopdracht breder wordt getrokken zijn er meer resultaten te vinden. Het zijn er dan 28. Opnieuw zijn in deze 28 artikelen de vier artikelen van de bredere zoekopdracht te vinden. De 28 artikelen bespreken de casus van Dejong vrijwel altijd in een bredere zin, zoals bij de casus Verheijen ook het geval was wanneer de zoekopdracht breder werd getrokken. De druk op wethouders en het belang van integriteit staat in deze artikelen centraal. Hieruit kunnen ook opvallende woorden worden geput. Sterker nog, de brede context kan helpen om de woorden te vinden die ‘aan de rand van integriteitskwesties’ staan. Woorden die in deze artikelen worden gebruikt om te verwijzen naar integriteit waren ‘rel’ ‘rancune’, ‘chantage’, ‘verdenking’ en ‘diskrediet’.

In het vooronderzoek is duidelijk geworden dat de woorden ‘corruptie’, ‘opspraak’, ‘vriendjespolitiek’, ‘in de verlegenheid brengen’, ‘gesjoemel’, ‘dik zijn met’, ‘doorgestoken kaart’, ‘rel’ ‘rancune’, ‘chantage’, ‘verdenking’ en ‘diskrediet’ bij kunnen dragen aan het uitvoeren van de zoekopdracht. Deze woorden worden daarom meegenomen in de zoekstrategie om vast te stellen tegen welke wethouders integriteitsmeldingen zijn gedaan.

Zoals gesteld is na de analyse van de cases werd het woord ‘integriteit’ nog eens uit de zoekopdracht gehaald, om te onderzoeken in hoeverre het woord ‘integriteit’ betekenis toevoegt aan integriteitskwesities in de media. Nu werden in plaats van ‘integriteit’ de woorden in de bovenstaande alinea toegevoegd. De veronderstelling dat het woord ‘integriteit’ noodzakelijk is voor een goed databestand is juist gebleken. Zonder expliciete toevoeging van het woord ‘integriteit’ zijn er zo’n 500 bestanden te vinden, waarvan acht op de tien niet nuttig lijkt. Een wethouder wordt dan in zo’n artikel niet beschuldigd van een integriteitskwesitie. De artikelen die wel nuttig zijn, zijn ook terug te vinden in zoekopdrachten waar het woord ‘integriteit’ wel in voorkomt.

Er is ook overwogen om de zoekopdracht krachtiger te maken door het integreren van de naam van de wethouder in de zoekopdracht. Alle achternamen van wethouders worden dan in Nexis gestopt, waartussen ‘OR’ komt te staan. Zo zoekt Nexis per achternaam naar de woorden integriteit, wethouder en de hierboven beschreven opvallende woorden. Echter kan de database van Nexis zo veel karakters in de zoekopdracht niet aan. Hierdoor is besloten niet verder te werken met de achternamen.

Nu is het gedeeltelijk duidelijk hoe zoekopdrachten eruit kunnen komen te zien. De hulpwoorden zijn nu bekend. Omdat de database Nexis in dit onderzoek meermaals wordt gebruikt, met verschillende zoekopdrachten, wordt de specifieke verwerking van de zoekopdracht bij het methodologisch hoofdstuk van de deelvragen (3.2.1 en 3.3.1) neergezet. Dit vooronderzoek is de basis geweest om de zoekopdrachten per deelvraag verder uit te werken.

3.2.: INTEGRITEITSBESCHULDIGINGEN 2018-2022 (*METHODOLOGIE DEELVRAAG 1*)

In deze paragraaf wordt de methodologie over de deelvraag ‘Welke wethouders zijn beschuldigd van een integriteitsschending in de media en hoe veel beschuldigingen zijn er gedaan?’ behandeld. Er wordt gezocht op kranten in de periode 21 maart 2018 tot 16 maart 2022, omdat dat de periode tussen de twee gemeenteraadsverkiezingen is.

3.2.1.: ZOEKOPDRACHT NEXIS

De officiële meldingen via instanties die besproken zijn in paragraaf 2.2 kunnen in dit onderzoek helaas niet worden meegenomen. Samen met officiële onderzoeken, die uitgevoerd worden door organisaties zoals Bing, Integis en Necker van Naem, zijn officiële meldingen erg moeilijk te achterhalen. Toegang tot databases van de organisaties die meldingen registreren en onderzoeken uitvoeren is vaak niet weggelegd voor buitenstaanders. Elke organisatie heeft bovendien zijn eigen regelgeving en vergunningen (Korteweg, 2022).

Er is daarom gekozen om via de krantendatabase Nexis te zoeken naar integriteitsmeldingen. Berichtgevingen van integriteit hoeven niet alleen naar buiten te komen via officiële kanalen. Via de media kan er ook melding worden gemaakt van een integriteitskwestie en er kan via de media ook gesproken worden over uitkomsten van onderzoeken. Zo wordt het probleem van de slechte toegankelijkheid van officiële organisaties ontlopen. Bovendien wordt het politieke component van dit onderzoek minder duidelijk meegenomen als via officiële instanties wordt gezocht. Er is gezocht naar beschuldigingen in de media, omdat integriteitsbeschuldigingen via de media als wapen in de politieke arena kunnen worden ingezet.

De uit het vooronderzoek voortkomende zoekopdracht voor deze deelvraag bestaat uit alle woorden die linken aan integriteit (integriteit!), alle woorden die linken aan het woord wethouder (wethouder!) en de gevonden hulpwoorden uit het vooronderzoek. Als de hulpwoorden zo worden omgezet dat ze in meervoudige vormen kunnen voorkomen (aan de hand van de context kan bijvoorbeeld een werkwoordsvorm anders vervoegd zijn), krijg je het volgende rijtje: corrupt!, opspraak!, vriendjespolitiek, “in de verlegenheid br!”, sjoemel!, “dik met!”, “doorgestoken kaart”, rel!, rancune!, chant!, verdenk! en diskrediet. Integriteit, wethouder en tenminste één van de hulpwoorden moet voorkomen in de resultaten, om zo ruis weg te halen. Uit het vooronderzoek is gebleken dat een combinatie van deze woorden mogelijk is zonder dat er belangrijke artikelen worden weg gefilterd.

Naast het zoeken naar de bovenstaande woorden is het van belang om te zoeken in de belangrijkste (lokale) kranten van Nederland. Zo wordt eventuele ruis (zoals artikelen uit andere landen of dubbel voorkomende artikelen) weggehaald. Dit onderzoek focust zich op integriteitsbeschuldigingen via de media. Met ‘de media’ wordt het krantenarsenaal van Nederland genoemd. Dat zijn alle regionale kranten, het Algemeen Dagblad, het Nederlands Dagblad, Het Financieele Dagblad, NRC (handelsblad), de Telegraaf, Trouw, Volkskrant en Het Parool. Wanneer het Algemeen Dagblad in de zoekopdracht wordt toegevoegd, worden automatisch de regionale kranten ook meegenomen. Deze regionale kranten zijn namelijk in bezit van het AD. Een uitzondering geldt voor Haagsche Courant en Leeuwarder. Deze worden apart meegenomen. Samen met de woorden uit bovenstaande alinea komt de zoekopdracht er dan als volgt uit te zien: (wethouder! AND integriteit! AND (corrupt! OR opspraak! OR vriendjespolitiek OR “in de verlegenheid br!” OR sjoemel! OR “dik met!” OR “doorgestoken kaart” OR rel! OR rancune! OR chant! OR verdenk! OR diskrediet)) AND pub("Algemeen Dagblad" OR "Haagsche Courant" OR "Het Financieele Dagblad" OR "Nederlands Dagblad" OR "NRC" OR "de Telegraaf" OR "Trouw" OR "Volkskrant" OR "Het Parool" OR Leeuwarder).

3.2.2.: INCLUSIE- EN EXCLUSIECRITERIA CODERING

De zoekopdracht levert 567 artikelen op. Deze 567 artikelen zijn vervolgens gecodeerd aan de hand van bovenstaande criteria. In een Excelbestand wordt de informatie vanuit de Wethoudersvereniging over wethouders gelegd naast de artikelen. Zo wordt duidelijk over welke wethouder integriteitsmeldingen zijn gedaan, alsmede in welke gemeenten casussen zich voordoen. In het Excelbestand (dat op aanvraag beschikbaar is) komt nieuwe informatie te staan over de titel van het artikel, de krant, de beschikbaarheid van het artikel in PDF-vorm (ook op aanvraag verkrijgbaar) en de vraag of het artikel een integriteitsbeschuldiging bevat. De sheet heet ‘Deelvraag 1’.

Het kan zijn dat de data niet perfect aansluit op de integriteitsbeschuldigingen over wethouders. Hiervoor zijn drie exclusiecriteria opgesteld. Deze drie zijn (1) ‘geen beschuldiging’. Dan wordt er in het artikel, ondanks de specifieke zoekopdracht, niet gesproken over een integriteitsbeschuldiging. Het volgende criterium (2) is ‘geen beschuldiging wethouder’. Hiermee wordt bedoeld dat een in 2018-2022 dienend wethouder niet is beschuldigd in dit artikel. De beschuldiging is dan op iemand anders gericht. Vaak zijn dat Kamerleden, maar het kunnen ook private belanghebbenden zijn, Statenleden zijn of wethouders zijn die hebben gediend in een andere periode. Het laatste criterium (3) is ‘te

algemeen'. Dan wordt er wel een wethouder beschuldigd, maar de naam van de wethouder wordt niet vermeld.

Het belangrijkste criterium om een artikel mee te nemen in het onderzoek is dat het artikel een integriteitsbeschuldiging over een wethouder bevat. Het maakt daarbij niet uit wat de typering van de integriteitsbeschuldiging is. Een verdenking van het schenden van integriteit is hierbij genoeg, aangezien deze verdenking al negatieve politieke consequenties kan opleveren voor de desbetreffende wethouder.

Een andere belangrijke opmerking die gemaakt moet worden gaat over de trant waarin een artikel is geschreven. Zelfs wanneer artikelen volledig ingaan op waarom een wethouder onschuldig is, bevatten deze artikelen vaak een integriteitsbeschuldiging. De analyse van dit onderzoek gaat niet in op de 'sfeer' waarin het artikel is geschreven, maar gaat puur in op het feit of er wel of niet wordt gesproken over een specifieke integriteitsbeschuldiging. Een bijkomend belangrijk punt is dat in sommige artikelen de beschuldiging gaat over kandidaat-wethouders, die uiteindelijk wethouder zijn geworden. Deze zijn wel meegenomen in het onderzoek, omdat deze wethouders meegefilterd zijn in het gebruikte databestand in 2022.

3.2.3.: VALIDITEIT EN BETROUWBAARHEID

Het kan zijn dat een officiële integriteitsmelding (zoals besproken in het theoretisch kader) niet terugkomt in de lijst die hier wordt gegenereerd. Dat komt omdat de assumptie wordt gedaan dat een integriteitsbeschuldiging weerklinkt aan de hand van een krantenartikel. Dit is een zwak punt in het onderzoek; het komt de validiteit niet ten goede. Het hogere doel van dit onderzoek is echter om informatie te verschaffen voor de Wethoudersvereniging over de (politieke) inzet van integriteitsbeschuldigingen en de impact die dit kan hebben op het aftreden van wethouders. De inzet van integriteitsbeschuldigingen als een 'politiëk wapen' vindt hoe dan ook plaats via de media, omdat de inzet het 'wapen' anders zijn 'slagkracht' verliest. Specifiek wordt gekeken naar integriteitsbeschuldigingen die in de krantenmedia zijn terug te vinden, aangezien de impact van deze beschuldigingen de slagkracht heeft om wethouders politiek in een slechter daglicht te brengen. Dat betekent wel dat integriteitsmeldingen via de officiële kanalen (beschreven in het theoretisch kader) niet meegenomen worden, wat het onderzoek verzwakt. Deze meldingen zouden eventueel wel een hoge impact kunnen hebben op het privéleven van een wethouder, wanneer een wethouder weet dat deze (onterechte) melding is gedaan.

Er wordt gepoogd de niet zichtbare meldingen uit de krantenmedia toch inzichtelijk te krijgen, door overleg te hebben met de Wethoudersvereniging. De resultaten uit de analyse worden voorgelegd aan de Wethoudersvereniging, waarna er wordt besproken in hoeverre het voortkomt dat beschuldigde wethouders niet voorkomen in de data. Deze eventueel ontbrekende wethouders worden niet meegenomen in de analyse: het kan niet zo zijn dat de methodologie van het onderzoek wordt omzeild ter wille van een instantie die bestaat om de belangen van een bepaalde groep te behartigen.

De manier van dataverzameling heeft geen invloed op de data. Er is in dit onderzoek bijvoorbeeld geen sprake van observatie waar men zich anders kan gedragen of interviews waarbij politici kwesties kunnen aandikken. Deskresearch is de beste manier om objectief tot antwoorden te komen over integriteitskwesties.

Het is van belang om de traceerbaarheid van de bevindingen zo gemakkelijk mogelijk te maken. Zo kan een kritisch lezer nagaan hoe de bevindingen tot zijn recht zijn gekomen, wat de overtuigingskracht van dit onderzoek versterkt. Daarom zijn er vooraf criteria opgesteld die krantenartikelen in- of uitsluiten. De inclusie- en exclusiecriteria in deelvraag één en twee moeten de herhaalbaarheid en traceerbaarheid van dit onderzoek versterken.

De artikelen zijn latent gecodeerd. Dit houdt in dat er persoonlijk bekeken wordt of een artikel wel of een integriteitsbeschuldiging bevat. Er wordt niet naar specifieke woordcombinaties gezocht (manifest coderen). Latent coderen is voor dit onderzoeksonderwerp relevanter, aangezien er een veelzijdigheid aan krantenartikelen bestaat die allemaal op een bepaalde manier berichtgeven over integriteitsbeschuldigingen. Manifest coderen zou – anders wat wellicht in eerste instantie wordt gedacht – de validiteit eerder verslechteren dan verbeteren, aangezien de kans bij manifest coderen groot is dat bepaalde woordcombinaties worden gemist. Als laatste moet er vermeld worden dat de intercodeurbetrouwbaarheid gering is. Het is niet gelukt om een tweede codeur te vinden die wilde nagaan in hoeverre de eerste codeur de krantenartikelen op een juiste manier heeft geïnterpreteerd.

3.3.: ONDERZOEK NAAR INTEGRITEITSBESCHULDIGINGEN (*METHODOLOGIE DEELVRAGEN 2 EN 3*)

In de deelvragen twee en drie wordt er specifiek gezocht naar integriteitsonderzoeken. Opnieuw wordt Nexis hiervoor gebruikt. In tegenstelling tot de strategie in deelvraag één wordt de zoekopdracht nu specifiek gemaakt. In deelvraag één zijn alle beschuldigingen verzameld, terwijl in deelvraag twee gezocht wordt over welke beschuldigingen beschikbare onderzoeken zijn. In deelvraag drie wordt er gekeken naar de uitkomsten van deze onderzoeken. Deelvraag drie wordt samengevoegd in dit hoofdstuk. Hier is voor gekozen omdat de te gebruiken zoekopdracht voor beide deelvragen relevant is. In dit methodologisch hoofdstuk kan u hier meer over lezen.

3.3.1.: ZOEKOPDRACHT NEXIS

Er wordt opnieuw in Nexis gezocht naar integriteitsonderzoeken, aangezien het is gebleken dat onderzoeksbureaus die zich bezig houden met integriteit hun onderzoeken en data heel moeilijk vrijgeven (zie hiervoor ook paragraaf 3.2.1). Na het zoeken van de beschuldigingen via Nexis is het van belang om ook uitkomsten van onderzoeken via Nexis te zoeken. Zo wordt de rol van de krantenmedia duidelijk weergegeven via dit onderzoek. In figuur 2 is het visueel zichtbaar gemaakt welk gedeelte van dit onderzoek ingaat op het nieuw gegenereerde databestand. Dit is het middelste, blauwe gedeelte van de figuur.

De eerste stap voor de analyse is het sorteren van de data over beschuldigingen uit deelvraag één naar gemeenteniveau. Zo wordt het zichtbaar wat casussen zijn en wat niet. In één casus zijn er namelijk meerdere wethouders beschuldigd over dezelfde integriteitskwestie in één gemeente. Dit is het geval bij Richard de Mos en Rachid Guernaoui in Den Haag. In de rest van de gevallen waarin meerdere wethouders in één gemeente worden beschuldigd staan de casussen los van elkaar. Dit is het geval in Amsterdam, Leeuwarden, Rotterdam, Staphorst, Stichtse Vecht en Súdwest Fryslân. Ook zijn er in Den Haag nog casussen over wethouders die losstaan van andere kwesties. De sortering is terug te vinden in de sheets 'Beschuldigingen d1' en 'casussen d1' (op aanvraag beschikbaar).

De volgende stap is het zoeken naar integriteitsonderzoeken op het niveau van de wethouder. De reden hiervoor is dat op één casus na alle beschuldigingen van wethouders los van elkaar staan. Zo kan via de databank in Nexis de voor- en achternaam van de wethouder worden

ingevoerd voor zeer specifieke resultaten. Bij de casus in Den Haag wordt in één zoekopdracht naar de voor- en achternaam van beide wethouders gezocht.

Specifiek komt de zoekopdracht in Nexis er als volgt uit te zien. De eerste component van de zoekopdracht zijn het woord ‘integriteit’ en de voor- en achternaam van de wethouder. Zo wordt er specifiek gezocht naar artikelen die de gevonden wethouders uit deelvraag 1 behandelen.

De tweede component van de zoekopdracht zijn de woorden “analyse!” OR “onderzoek!” OR “aangetoon!” OR “aantonen” OR “toon! aan”. Hiermee wordt ervoor gezorgd dat de artikelen ingaan op integriteitsonderzoeken.

Als laatste worden opnieuw de belangrijkste kranten meegenomen. Er wordt gezocht op de tijdsperiode 21 maart 2018 – heden, aangezien uitkomsten van integriteitsonderzoeken ook hedendaags nog van belang kunnen zijn in de media. De zoekopdracht is dan: ‘integriteit! AND “[voor- en achternaam wethouder]” AND “analyse!” OR “onderzoek!” OR “aangetoon!” OR “aantonen” OR “toon! aan” AND pub("Algemeen Dagblad" OR "Haagsche Courant" OR "Het Financieele Dagblad" OR "Nederlands Dagblad" OR "NRC" OR "de Telegraaf" OR "Trouw" OR "Volkskrant" OR "Het Parool" OR Leeuwarder’.

3.3.2.: WERKWIJZE

In deelvraag twee worden de integriteitsbeschuldigingen gecategoriseerd aan de hand van de tien integriteitsschendingen van Lasthuizen et al. (2011). De gevonden artikelen worden bij voorkeur manifest (dus uiteindelijk latent) gecodeerd met de begrippen van de tien typologieën, alsmede de synoniemen van de begrippen. Deze zijn allen te vinden in tabel 1. De synoniemen zijn geput uit Synoniemen.net, door elk van de tien typologieën op te zoeken via de zoekmachine. Alleen de synoniemen die de werkelijke betekenis van het woord in de context van integriteitsbeschuldigingen vatten zijn meegenomen.

<i>Typologie</i> van <i>integriteitsschending</i>	<i>Synoniemen voor de typologie</i>
Corruptie: Omkoping	Corruptie
Corruptie: 'Favoritisme'	Corruptie, achterstelling, distinctie, nepotisme, onderscheiding, vriendjespolitiek
Fraude en diefstal van middelen	Bedrog, malversatie, oplichting, sluikhandel, smokkelarij, zwendel, ontvreemding, verduistering
Conflict tussen belangen door 'giften'	Geschenken, aalmoes
Conflicten tussen belangen door nevenactiviteiten	-
Onjuist gebruik van autoriteit	Gezag
Misbruik en manipulatie van informatie	Bericht, bekendmaking, info, inlichting, mededeling, kennisgeving, voorlichting, data, gegevens, kennis, kondschap, medeweten, wetenschap, nasporing, onderzoek
Onfatsoenlijke behandeling van collega's, burgers en/of klanten	Onfatsoenlijke bejegening, onfatsoenlijke omgang, onfatsoenlijke afhandeling, onfatsoenlijke verzorging
Verspilling en misbruik van middelen uit de organisatie	Wangebruik, slecht gebruik
Wangedrag	Zeer slecht gedrag

Tabel 1: Synoniemen voor typen integriteitsbeschuldigingen

Deelvraag drie wordt meegenomen in deze analyse. Wanneer artikelen over onderzoeken spreken, wordt vaak de uitslag van de onderzoeken meegenomen in de berichtgeving. Dat maakt het gemakkelijk om gelijk bij het vinden van het artikel dat het woord 'onderzoek' bevat ook de uitslag van dit onderzoek op te schrijven. Drie mogelijke uitslagen worden opgesteld. Als uit integriteitsonderzoek voortkomt dat er een schending is gepleegd, wordt dat opgeschreven als '1'. Als het integriteitsonderzoek stelt dat er geen sprake is van een integriteitsschending, wordt dat opgeschreven als '0'. Als onderzoek nog moet komen of op dat moment wordt uitgevoerd, wordt dat opgeschreven als 'X'. Ook als er wel sprake is van

een onderzoek maar er niet wordt gesproken over de uitkomsten van het onderzoek wordt dit opgeschreven als ‘X’.

Uitslagen van onderzoeken kunnen veel breder zijn dan de drie hierboven opgesomde mogelijkheden. Om de hoofdvraag te beantwoorden is het echter van belang om niet de specifieke uitslag van het onderzoek te weten, maar de ‘stempels’ die uit het onderzoek voortkomen. Deze stempels zijn grofweg ‘schuldig’, ‘onschuldig’, en ‘nog niet bekend’. Vaak zijn artikelen echter genuanceerder. Om een keuze te kunnen maken uit genuanceerde stukken tekst is het van belang om te kijken of er een *feitelijke integriteitsschending* heeft plaatsgevonden. Als onderzoek bijvoorbeeld stelt dat een wethouder zich niet hield aan de geldende integriteitscodes, maar dat er weinig schokkende gevolgen hieruit voortkwamen, wordt dit alsnog opgeschreven als een integriteitsschending.

In dit gedeelte van het onderzoek worden ook de typen integriteitsschendingen waarvan wethouders worden beschuldigd verzameld. Dit is visueel weergegeven in figuur 2. Het onderzoek naar de typen vindt niet plaats in deelvraag 1, aangezien dan voor de gehele populatie aan wethouders het type beschuldiging moet worden meegenomen. Dat kost veel tijd en heeft weinig meerwaarde, aangezien uiteindelijk alleen de *beschuldigde* wethouders verder worden onderzocht. Het type schending is daarom geput uit de mediaberichten die ingaan op de integriteitsonderzoeken. Wanneer het niet duidelijk is geworden op welk type beschuldiging het integriteitsonderzoek ingaat, wordt naar de krantenartikelen uit deelvraag 1 gekeken om het type beschuldiging te achterhalen.

Wanneer het bekend is van welke typen integriteitsschendingen wethouders vaak beschuldigd worden, kunnen deze typen worden vergeleken met de uitslagen van integriteitsonderzoek. Zo wordt het duidelijk over welke typen integriteitsschendingen vaker foutief een beschuldiging is gedaan. Van de beschuldigde wethouders wordt onderzocht over welk type integriteitsschending het gaat. Deze worden vervolgens in het Excelbestand vergeleken met de cijfers over de gevonden onderzoeken.

Het product na de analyse van deelvraag twee en drie is een nieuwe Excelsheet die artikelen bevat die gaan over onderzoeken naar vermeende integriteitsschendingen van wethouders, alsmede een kolom met de typologie van de integriteitsschending en een kolom met de uitkomst van het onderzoek.

3.3.3.: INCLUSIE- EN EXCLUSIECRITERIA

De inclusiecriteria voor deze deelvraag worden uit het theoretisch kader geput. Een artikel over een integriteitsbeschuldiging wordt meegenomen als er wordt voldaan aan de beschrijving van een schending van integriteit zoals die in het theoretisch kader weerklinkt. Dat betekent dat een integriteitsschending moet vallen in één van de tien categorieën die Lasthuizen et al. (2011) hebben opgesteld. Deze categorieën of synoniemen van deze categorieën moeten worden genoemd in het artikel. Wanneer dit niet voorkomt, wordt er alsnog latent gecodeerd om eventuele uitzonderingen mee te nemen. Verder worden de bredere artikelen, die een algemeen punt maken, nu wél meegenomen, mits ze niet in tegenspraak zijn met de exclusiecriteria.

Artikelen die niet specifiek ingaan op onderzoek worden nu namelijk uitgesloten. In het artikel moet minstens één keer het woord ‘onderzoek’ of ‘analyse’ staan. Zo kunnen de artikelen die ingaan op onderzoeken worden vergeleken met artikelen die ingaan op beschuldigingen. Verder kan het voorkomen dat artikelen buiten de scope vallen van het onderzoek, bijvoorbeeld wanneer er wordt ingegaan op een wethouder die al voor 2018 is afgetreden. Deze artikelen worden ook uitgesloten. Het derde exclusie criterium behelst artikelen die onderzoeken bevatten van andere personen dan de opgezochte wethouder. Als laatste kan het voorkomen dat er geen artikelen gevonden worden over de opgezochte wethouder.

3.3.4.: VALIDITEIT EN BETROUWBAARHEID

Er is bewust gekozen om hier opnieuw kranten te analyseren. In het gunstigste scenario was er toegang tot de integriteitsonderzoeken zelf mogelijk geweest. Echter stellen de instanties die deze onderzoeken doen vrijwel allemaal dat de toegang tot deze onderzoeken niet publiekelijk is. Het proces van onderzoek zou daarom maanden vertraging oplopen als er voor deze weg was gekozen. Ook hier is de assumptie gedaan dat de relevante informatie terug te vinden is via de media. Als er is bericht over een integriteitsschending, zal er hoogstwaarschijnlijk ook bericht worden over onderzoek naar deze integriteitsschending. Het is echter niet uit te sluiten dat er wel bericht is over een integriteitsschending, dat daar vervolgens onderzoek naar is gedaan en dat de kranten dan niet berichten over dit onderzoek. Dat maakt deze stap binnen het onderzoek minder valide.

Opnieuw wordt gepoogd deze ‘blinde vlek’ gedeeltelijk weg te werken door contact te houden met de Wethoudersvereniging. Niet alleen de integriteitsmeldingen, maar ook de uitkomsten van integriteitsonderzoeken zullen meer inzichtelijk zijn bij de

Wethoudersvereniging, aangezien deze instantie ageert op het gebied van lokaal bestuur waarin ook veel onderzoeksinstanties actief zijn. Ook bij deze deelvraag worden de uitkomsten van het contact met de Wethoudersvereniging niet meegenomen in de methodologie.

De traceerbaarheid van dit onderzoek wordt verbeterd door de coderingen uit deelvraag twee beschikbaar te stellen. In drie Pdf-bestanden wordt per artikel het tekstgedeelte gemarkeerd waaruit de codering naar voren is gekomen. Ook is in de Excelsheet systematisch opgeschreven welk artikel welk type beschuldiging bevat. De Excelsheet genaamd 'Deelvraag 2-3' bevat het artikelnummer, het bestand waarin het artikel staat, eventuele uitsluiting, de reden van uitsluiting, het type integriteitsschending en de uitkomst van het onderzoek.

Een nuance over de validiteit van het artikel van Lasthuizen et al. Moet worden gemaakt. Dit artikel wordt gebruikt om integriteitsschendingen te conceptualiseren en een zoekstrategie te creëren. Het artikel wordt ook veelvuldig gebruikt om integriteitsschendingen te conceptualiseren in andere verschillende wetenschappelijke werkvelden. De conceptualisering van integriteit is gebaseerd op vraagstukken in een politieorganisatie. Er bestaat een mogelijkheid dat een conceptualisering gebaseerd op enquêtes in een gemeentelijke organisatie een ander beeld laten zien over de groepen waarin integriteitsbeschuldigingen zijn op te delen. Omdat er geen onderzoek is gedaan over de conceptualisering van integriteit in gemeentelijke organisaties, wordt er gewerkt met het model van de politie. Het onderzoek over de politie is in Nederland uitgevoerd, wat de validiteit voor dit onderzoek weer verbetert. Hier ligt de scope namelijk ook op Nederlandse wethouders.

Een ander zwak punt van dit onderzoek zijn de uitkomsten van de gebruikte onderzoeken zelf. Deze thesis loopt extreem veel vertraging op als de uitkomsten van de gebruikte onderzoeken worden onderzocht op hun validiteit en betrouwbaarheid. Elk integriteitsonderzoek over een wethouder zou een kritische blik verdienen, maar dat is niet waar dit onderzoek de focus op legt.

De kracht van dit onderzoek zit in de massa. Van ongeveer tweeduizend wethouders wordt nagegaan of er een integriteitsonderzoek is uitgevoerd en wat de uitkomst van dat onderzoek is. Met diepte-uitwerkingen van integriteitsonderzoeken zou de kracht in de analyse van de onderzoeken *zelf* zitten. Nu wordt er geen rekening gehouden met de validiteit van de gebruikte onderzoeken en wordt de besproken uitslag in de media voor waar aangenomen. Eventuele foutieve outliers worden door de grootte van de populatie gefilterd. Hierdoor wordt het mogelijk om een algemeen beeld te schetsen.

3.4.: SAMENHANG BESCHULDIGINGEN EN AFTREDEN (METHODOLOGIE DEELVRAAG 4)

Voor de deelvraag ‘Hoe vaak hangt het aftreden van een wethouder samen met het ontvangen van een integriteitsbeschuldiging waar achteraf van is gevonden dat er geen sprake is van een integriteitsschending?’ moet aan de hand van de informatie over integriteitsschendingen onderzocht worden of een vertrekkende wethouder voorkomt in de lijst met informatie over integriteitsschendingen. De data over vertrekkende wethouders over de periode 2018-2022 is bekend. De Wethoudersvereniging heeft een bestand over het aantal vertrekkende wethouders meegegeven voor dit onderzoek. Deze sheet heet ‘Aftredende wethouders’.

3.4.1.: WERKWIJZE

Het onderzoeken of het aftreden samenhangt met integriteitskwesties waarbij een feitelijke integriteitsschending niet plaatsvond gebeurt door een sheet Excel te maken. Deze sheet begint met een kolom waarin alle afgetreden wethouders in de periode 2018-2022 opgesteld zijn. Vervolgens worden de variabelen uit deelvraag één, twee en drie toegevoegd (voor een visuele weergave zie figuur 2). Zo ontstaat er een overzicht van de wethouders die beschuldigd zijn via de media, het type integriteitsschending waarvan zij zijn beschuldigd, van de uitkomsten van integriteitsonderzoek, van het feit of de wethouder is afgetreden of niet en van de reden van aftreden. In tabel 2 is weergegeven hoe de data is verzameld, met denkbeeldige data. De sheet in het Excelbestand heet ‘Beschuldigd-uitkomst-afgetreden’.

Gemeente	Voornaam	Achternaam	Partij	Type integriteitsschending	Uitkomst	Afgetreden	Reden aftreden
Den Wateren	Jantje	Van Hoeven	Beleid	Wangedrag	X – uitkomst (nog) onbekend U – Uitgesloten 1 – obv feitelijke beschuldigingen 0 – niet obv feitelijke integriteitsbeschuldiging	1 – Ja 0 – Nee	De kwestie

Tabel 2: Denkbeeldig verwerkingsschema data deelvraag 4

Aan de hand van deze data kunnen percentages worden opgesteld die afgezet worden tegen het totaal aantal afgetreden beschuldigde wethouders. De belangrijkste gegevens die achterhaald dienen te worden gaan over wethouders die geen feitelijke integriteitsschending hebben gepleegd, maar wel zijn afgetreden. Deze cijfers over aftreden kunnen vervolgens weer worden uitgesplitst naar ‘afgetreden vanwege de integriteitskwestie’ of ‘afgetreden wegens een andere reden’.

Ook is het mogelijk om aan de hand van de gevonden data uit te zoeken welke typen integriteitsschendingen vaker voorkomen bij wethouders die aftreden. Daarbij kan ook worden onderzocht wat de relatie is tussen type integriteitsschending en aftreden door een integriteitsbeschuldiging die niet op feiten is gebaseerd.

Ook andere cijfers kunnen met deze vergelijking worden achterhaald. Zo kan het ook interessant zijn om de gegevens in te zien van cijfers over wethouders die zijn afgetreden, terwijl de uitkomsten van integriteitsonderzoek (nog) niet bekend zijn. Er kan ook worden ingekeken wat de cijfers zijn over wethouders die wel een integriteitsschending hebben begaan, maar niet zijn afgetreden zijn.

3.4.2.: VALIDITEIT EN BETROUWBAARHEID

Ook bij deze deelvraag dienen een aantal nuances te moeten worden gemaakt over de methodiek. Aan het eind van deze deelvraag krijgen we te weten hoe vaak wethouders die een integriteitsbeschuldiging hebben ontvangen (en waarvan achteraf is gebleken dat deze niet is gebaseerd op een daadwerkelijke integriteitsschending) aftreden. Belangrijk is het om te begrijpen dat daarmee geen causaliteit getest wordt. Er wordt niet getest of een wethouder aftreedt *door* een integriteitsbeschuldiging, maar er wordt gekeken naar *samenhang*. Correlatie staat niet gelijk aan causatie.

Verder is het van belang om te begrijpen dat er gekeken is naar de integriteitsbeschuldigingen en integriteitsschendingen via de media. Zoals vaker gesteld kan het zo zijn dat bepaalde meldingen over integriteit, die niet via de media zijn gedaan, onderbelicht raken. Dat kan de uitkomsten een vertekend beeld geven.

Een laatste nuance die moet worden gemaakt gaat over de cijfers van de vergelijking tussen ‘aftreden’ en de onderzoeken die (nog) niet bekend zijn. Aangezien de uitkomsten van de onderzoeken in deze categorie zo variabel kunnen zijn, is het moeilijk te bepalen wat de kracht van deze vergelijking is. Het kan zijn dat intern een onderzoek wel bekend is, maar dat dat onderzoek nooit via de media naar buiten is gekomen. Wellicht is het aftreden van een

wethouder naar aanleiding van de uitkomsten van intern onderzoek wel gerechtvaardigd. Er is veel onduidelijk om gemakkelijk met deze categorie een vergelijking te maken.

In hoofdstuk vier wordt er ingegaan op de resultaten van dit onderzoek. Er wordt bekeken wat de meest opvallende conclusies zijn uit het coderen van de krantenartikelen.

4.: RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

4.1.: BESCHULDIGINGEN

Om het antwoord op deelvraag één te vinden zijn de beschuldigingen in de kranten gezocht via de beschreven zoekopdracht in paragraaf 3.2.1. De zoekopdracht uit het methodologiehoofdstuk van deelvraag één leverde 567 artikelen op. Ondanks het gebruik van de optie voor het uitsluiten van dubbele artikelen in Nexis, bleken er na de analyse toch nog 115 dubbele artikelen in het databestand te zijn. Na het uitsluiten van de dubbele artikelen bleven 452 artikelen over.

Na het lezen van deze artikelen kwam naar voren dat er 302 keer daadwerkelijk een wethouder in een artikel is beschuldigd. De krantenartikelen zijn opvraagbaar. Deze beschuldigingen zijn gedaan over 43 wethouders. De artikelen gaan in op integriteitskwesties van 30 gemeenten. De dertig gemeenten zijn genoemd in tabel 3.

Gemeenten waarin wethouders beschuldigd zijn		
Almere	Leeuwarden	Súdwest Fryslân
Amsterdam	Loon op Zand	Urk
Baarle-Nassau	Maasdriel	Valkenswaard
Barendrecht	Nunspeet	Veere
Brunssum	Oss	Venray
Diemen	Oudewater	Vught
Ede	Rotterdam	Waalwijk
's-Gravenhage	Sint Anthonis	Weststellingwerf
's-Hertogenbosch	Staphorst	Woerden
Hilversum	Stichtse Vecht	Zwolle

TABEL 3: GEMEENTEN WAARIN WETHOUDERS BESCHULDIGD ZIJN

Over de 2411 wethouders die hebben bestuurd in de periode 2018-2022 zijn er in de kranten over 42 wethouders in totaal in 302 krantenartikelen uitspraken gevonden die wijzen op een integriteitsbeschuldiging. Dit laat zien een zeer klein deel van de wethouders (1,8%) daadwerkelijk in de media van een integriteitsschending wordt beschuldigd. De 42 wethouders

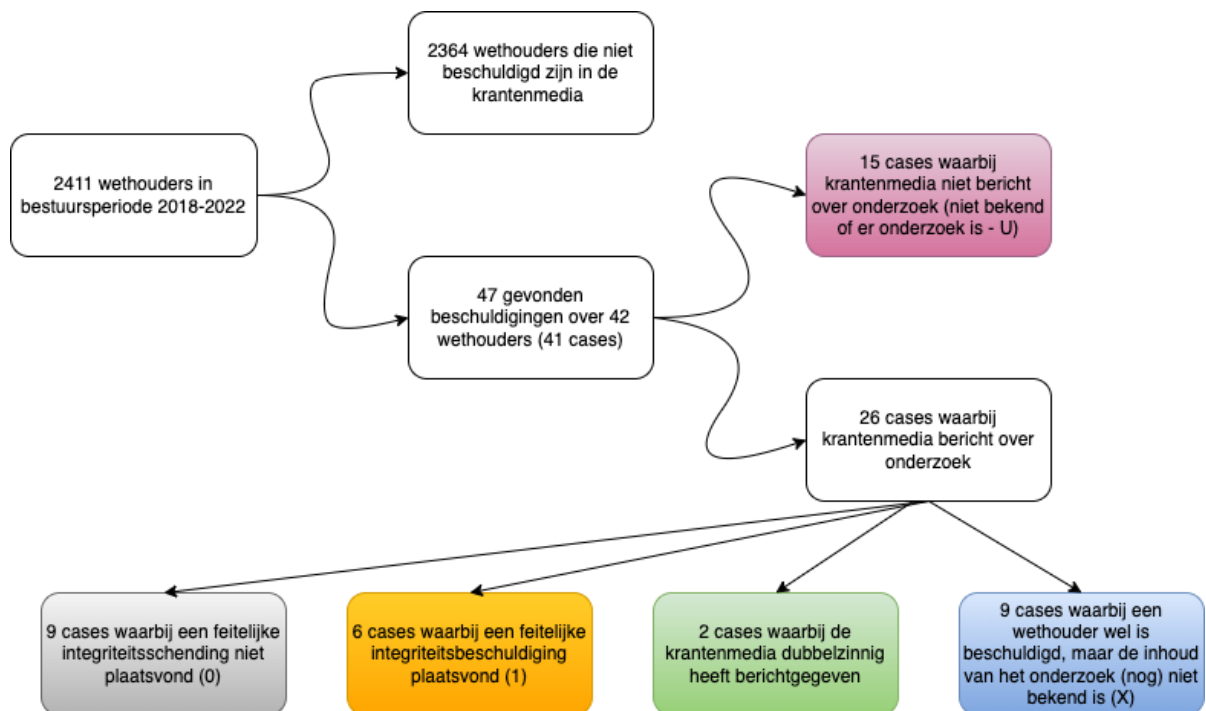
die zijn beschuldigd worden uitgebreid behandeld in de media, met gemiddeld zeven artikelen per wethouder.

Dit gemiddelde wordt erg opgerekt door één integriteitskwestie. Deze kwestie is de corruptiebeschuldiging over twee wethouders in Den Haag: Richard de Mos en Rachid Guernaoui. Deze wethouders worden samen in 117 artikelen beschuldigd van een integriteitsschending. Iets meer dan een derde van de artikelen die een beschuldiging bevatten gaat over deze casus. Dit is ook de enige kwestie die expliciet over twee wethouders tezamen gaat. De Mos en Guernaoui worden daarom samengevoegd tot één casus. Alle andere integriteitskwesties behelzen één wethouder.

Het feit dat een derde van de gevonden artikelen over één casus gaat, laat zien dat de krantenmedia voortborduren op interessante kwesties. Deze casus bevat een schokkende beschuldiging met veel repercussies en vindt bovendien plaats in één van de grote gemeentes in Nederland. Waarschijnlijk heeft zo een combinatie van factoren ervoor gezorgd dat het onderwerp in de smaak viel bij lezers. Als een onderwerp goed verkoopt, wordt er vaker over geschreven.

4.2.: ONDERZOEKEN

In figuur 3 is een overzicht van de resultaten te vinden. Daarin is onder andere grafisch weergegeven met welk gedeelte van het databestand aan onderzoeken wordt verder gewerkt. Door het samennemen van de beschuldigingen tegenover Richard de Mos en Rachid Guernaoui blijven er 41 cases over. 15 van de 41 gevonden cases moesten worden uitgesloten. De reden hiertoe is dat dit artikel dan wel tekst over onderzoek bevatte, maar deze tekst niet over een onderzoek over de betreffende wethouder ging. Er zijn daarom 26 cases die verder kunnen worden onderzocht. Over deze 26 cases zijn 107 krantenartikelen gevonden. De meeste van deze krantenartikelen over het corruptieonderzoek naar Richard de Mos en Rachid Guernaoui. Het betreft 16 artikelen. Hiermee is deelvraag twee ook geanalyseerd.

Figuur 3: Gevonden onderzoeken en hun uitkomsten

4.2.1.: TYPEN INTEGRITEITSKWESTIES

Voordat er wordt ingegaan op de uitkomsten van integriteitsonderzoeken, is het eerst van belang om de typen integriteitskwesities helder te maken. Er is gekeken naar welke typen integriteitsbeschuldigingen vaker voorkomen bij wethouders dan andere. Sommige wethouders zijn van meerdere integriteitsschendingen beschuldigd. Om met de wethouders als variabele te werken zijn hierdoor bepaalde beschuldigingen samengevoegd tot één type. Dit type is het type dat het meest bij de algehele beschuldiging past.

Het duidelijk geworden dat een drietal type kwesties vaker naar voren komt dan andere kwesties. Het gaat om favoritisme, onfatsoenlijke behandeling en misbruik van autoriteit. In tabel 4 te zien hoe vaak welk type integriteitsbeschuldiging voorkwam. Bij één case is het type integriteitskwestie onbekend, aangezien de media bij deze case alleen heeft berichtgegeven dat er een integriteitsschending plaatsvond. De twee twijfelgevallen zijn meegenomen in de beschuldigingen die niet gebaseerd zijn op een feitelijke integriteitsschending. In paragraaf 4.5.2 wordt uitgelegd waarom hiervoor is gekozen.

Type kwestie	Hoeveelheid
Favoritisme	9
Onfatsoenlijke behandeling	8
Fraude en diefstal	2
Autoriteit	8
Wangedrag	3
Nevenactiviteiten	4
Giften	2
Informatie	1
Omkoping	2
Verspilling en misbruik	2
Onbekend	1
TOTAAL	42

Tabel 4: Typen integriteitskwesties

In paragrafen 4.3.2 en 4.4.2 is meer te lezen over de relatie tussen de typen beschuldigingen en de feitelijkheid achter de beschuldigingen, alsmede de relatie tussen de typen beschuldigingen en het aftreden van wethouders.

Een tweetal nuances over de analyse van deze typen integriteitskwesties moet worden gemaakt. Het is ten eerste erg moeilijk om een type integriteitskwestie in perspectief te plaatsen. Een integriteitskwestie kan bijvoorbeeld op de rand zitten van ‘onfatsoenlijke behandeling van collega’s’ en ‘wangedrag’. In welke hoek de kwestie geplaatst wordt kan erg subjectief zijn. Zowel de schrijver van een krantenartikel als de schrijver van dit onderzoek kunnen een multi-interpretabel beeld hebben over de integriteitskwestie. De gevoeligheid van de cases is daarbij geen verzachtende factor. Zo zijn in vrijgegeven onderzoeken naar het gedrag van Laurens Ivens in Amsterdam sommige gedeeltes zwartgelakt (Van Lieshout, 2021). Wat wel bekend is, is dat ‘diverse klachten waren ingediend tegen hem wegens (seksueel) grensoverschrijdend

gedrag richting medewerkers' (Koops, 2021). De vraag hierbij is natuurlijk wat er precies grensoverschrijdend is en of dat de label 'wangedrag' of 'onfatsoenlijke behandeling' verdient.

Verder wordt er in de krantenmedia veelvuldig gesproken over 'belangenverstrengeling'. In de conceptualisatie van Lasthuizen et al. (2011) wordt 'belangenverstrengeling' uiteengezet in twee begrippen, te weten 'conflict tussen belangen door giften' en 'conflict tussen belangen door nevenactiviteiten'. Wanneer een wethouder in een krantenartikel beschuldigd wordt van 'belangenverstrengeling', maar er verder geen info wordt gegeven, zijn beide concepten aangevinkt in de analyse. Dat zou in de werkelijkheid echter niet het geval kunnen zijn.

4.3.: UITKOMSTEN

Na het coderen van de krantenartikelen die berichten over onderzoek is het duidelijk geworden hoeveel integriteitskwesties een feitelijke integriteitsschending bevatten, hoeveel integriteitskwesties dat niet bevatten en hoeveel kwesties er zijn waarbij een wethouder wel is beschuldigd, maar de inhoud van het artikel (nog) niet bekend is. Eerst wordt de focus gelegd op de algemene resultaten over feitelijke en specifiek op integriteitsbeschuldigingen die niet gebaseerd zijn op feitelijke gebeurtenissen. In paragraaf 4.5.1 zijn de overige resultaten te lezen.

4.3.1.: RESULTATEN UIT GEVONDEN ONDERZOEKEN

Uit de analyse is naar voren gekomen dat een paar integriteitskwesties dubbelzinnig in de media voorkomen. Over deze kwesties is meer te lezen in 4.5.2. Bij deze kwesties zijn er verschillende artikelen opgesteld die elkaar tegenspreken, bijvoorbeeld over de uitslag van integriteitsonderzoek. Een vierde component is daarom toegevoegd aan de analyse. In figuur 3 is gevisualiseerd welke vier categorieën voortkomen uit de analyse. Ook de hoeveelheden zijn weergegeven. De uitgesloten cases zijn niet meegenomen. Deze uitgesloten cases komen alleen van pas om de typering van integriteitsbeschuldigingen te analyseren.

Er zijn 9 cases gevonden waarbij een feitelijke integriteitsschending niet plaatsvond. Er zijn 6 cases gevonden waarbij een integriteitsschending wel plaatsvond. Twee cases hebben dubbelzinnige berichtgeving in de media en er zijn 9 cases waarbij een wethouder wel is beschuldigd, maar de inhoud van het onderzoek (nog) niet bekend is. Als dat afgezet wordt

tegen het totaal aantal van 26 cases, worden percentages over de integriteitsbeschuldigingen in de media duidelijk.

Als eerste worden de cases genoemd waarbij een feitelijke integriteitsschending niet plaatsvond. Dit zijn negen van de 26 cases waarbij de media berichten over onderzoek, wat neerkomt op 35%. Er kan gesteld worden dat in een derde van de in de media bekende integriteitskwesties over wethouders de wethouder achteraf geen integriteitsschending heeft begaan. Er zijn ten tweede zes cases waarbij een feitelijke integriteitsschending wel plaatsvond. Procentueel komt dat neer op 23%. Er kan gesteld worden dat in een kwart van de in de media bekende integriteitskwesties over wethouders de wethouder achteraf een integriteitsschending heeft begaan. Twee van de 26 cases zijn dubbelzinnig weergegeven in de krantenmedia, wat neerkomt op 8%. Er kan gesteld worden dat in acht procent van de in de media bekende integriteitskwesties over wethouders de berichtgeving dubbelzinnig is. Tenslotte zijn er 9 cases waarbij een wethouder wel is beschuldigd, maar de inhoud van het onderzoek (nog) niet bekend is. Ten opzichte van de 26 cases komt dit neer op 35%. Er kan gesteld worden dat in 35 procent van de in de media bekende integriteitskwesties over wethouders er vooraf wel gespeculeerd wordt over de schuld van de wethouder, terwijl de uitkomst van het integriteitsonderzoek (nog) niet bekend is.

Er kan ook worden ingezoomd op de resultaten per wethouder. Dan valt er te zien dat wethouders die zijn beschuldigd van een niet-feitelijke integriteitsschending tussen de één en vier keer zijn beschuldigd. In ongeveer dezelfde mate is dit cijfer ook terug te vinden bij wethouders die wel zijn beschuldigd van een feitelijke integriteitsschending. Bij integriteitsonderzoek dat (nog) niet bekend is, is er iets vaker dan dat er een beschuldiging is gedaan benoemd dat het onderzoek (nog) niet bekend is. Dit is waarschijnlijk te danken aan het feit dat de krantenmedia mensen op de hoogte houden van de laatste ontwikkelingen omtrent de integriteitsbeschuldigingen.

4.3.2.: TYPEN INTEGRITEITSKWESTIES EN NIET-FEITELIJKHEID

In 4.2.1 is naar voren gekomen dat vooral de typen favoritisme, onfatsoenlijke behandeling en misbruik van autoriteit naar voren komen als beschuldiging. In deze paragraaf wordt nu ook de feitelijkheid achter de beschuldiging toegevoegd (zie tabel 5). Bij de drie typen die veel voorkomen valt het nu ook op dat de kwantiteit van de cases zit in de cases die gebaseerd zijn op een integriteitsbeschuldiging die niet berust op een feitelijke integriteitsschending. Anders gezegd: Veel ‘foutieve beschuldigingen’ gaan over favoritisme, onjuiste behandeling en

misbruik van autoriteit. Wethouders lijken eerder foutief beschuldigd te worden als de integriteitskwestie gaat over vriendjespolitiek, het foutief behandelen van de mensen om hen heen, corruptie of het misbruiken van de portefeuille van de wethouder.

Type kwestie	Hoeveelheid	Feit	Non-feit	X	U
Favoritisme	9	1	4	2	2
Onfatsoenlijke behandeling	8	1	2	3	2
Fraude en diefstal	2	1	0	0	1
Autoriteit	8	1	3	1	3
Wangedrag	3	1	0	0	2
Nevenactiviteiten	4	1	1	0	2
Giften	2	0	0	0	2
Informatie	1	0	0	1	0
Omkoping	2	0	0	2	0
Verspilling en misbruik	2	0	0	1	1
Onbekend	1	0	1	0	0
TOTAAL	42	6	11	10	15

TABEL 5: TYPEN INTEGRITEITSKWESTIES EN FEITELIJKHEID

Verder zijn er nog een aantal kleine dingen die opvallen. Beide (niet op feiten gebaseerde) beschuldigingen over ‘fraude en diefstal’ hebben geleid tot het aftreden van een wethouder. De helft van zulke beschuldigingen over favoritisme en autoriteit hebben hiertoe geleid. Als laatste zijn de typen die maar één beschuldiging bevatten niet meegenomen. Dat komt omdat er met zo weinig data niet genoeg te zeggen is over deze typen.

Deelvraag drie is grotendeels behandeld. De belangrijkste uitkomsten van de gevonden integriteitsonderzoeken zijn besproken. Overige uitkomsten van de gevonden integriteitsonderzoeken worden besproken in paragraaf 4.5.1.

4.4.: INTEGRITEITSBESCHULDIGINGEN EN AFTREDEN

Om te onderzoeken in hoeverre het aftreden van een wethouder te maken heeft met integriteitsbeschuldigingen die niet gebaseerd zijn op een feitelijke gebeurtenis (deelvraag 4), zijn de gevonden data uit de vorige deelvragen vergeleken met cijfers over aftreden van de Wethoudersvereniging. De beschuldigde wethouders zijn op een rij gezet, waarnaast gegevens over de typen en de uitkomsten van integriteitsonderzoek uit de media gezet zijn. Daarnaast staat of de wethouder is afgetreden of niet. Ook is de reden van aftreden genoemd.

4.4.1.: CIJFERS ONDERZOEK EN AFTREDEN

Als eerst worden alle cijfers over de gevonden onderzoeken en ‘aftreden’ getoond (tabel 6). Een aantal cijfers zijn hierbij interessant. Voornamelijk gaat het om de 7 cases waarbij een wethouder geen feitelijke integriteitsschending heeft gepleegd, maar wel is afgetreden. 17% van het geheel (dat betekent inclusief de uitgesloten wethouders) valt in deze categorie. Ook de cijfers van wethouders die een feitelijke integriteitsschending hebben gepleegd en niet zijn afgetreden zijn interessant. Dit zijn 0 cases, wat laat zien dat iedere wethouder die een feitelijke integriteitsschending heeft gepleegd ook is afgetreden. Bij 4 wethouders (10% van het geheel) was het onderzoek (nog) niet bekend, maar is de wethouder wel afgetreden.

Soort	Afgetreden	Procentueel	Niet afgetreden	Procentueel2	Totaal	Totaal procentueel
Geen feitelijke integriteitsschending	7	17%	4	10%	11	27%
Feitelijke integriteitsschending	6	15%	0	0%	6	15%
Onderzoek (nog) onbekend	4	10%	5	12%	9	22%
Uitgesloten uit onderzoek	8	19%	9	21%	17	40%
Totaal	25	61%	18	43%	43	ong. 100%

Tabel 6: relatie aftredens en soort integriteitsschending

Er kan ook wat worden gezegd over de uitgesloten wethouders. Vaak gingen de gevonden onderzoeken in de media over de beschuldigde wethouders niet over de betreffende wethouder. Wethouders werden dan alleen genoemd om een breder punt te maken, of het onderzoek ging in op een ander persoon in de bestuurlijke wereld. Feit blijft dat alle uitgesloten wethouders beschuldigd zijn in de media van een integriteitsschending. De cijfers laten zien dat een vijfde deel van de gevonden beschuldigde wethouders is afgetreden. Dit toont aan dat er op zijn minst een kleine relatie bestaat tussen beschuldigd worden in de media en aftreden.

In tabel 7 is een preciezer beeld te zien over specifiek de variabele ‘geen feitelijke integriteitsschending’. Via de data van de Wethoudersvereniging is ook de reden van het aftreden van de wethouders bekend. De belangrijkste variabele is daarom uitgesplitst in ‘niet afgetreden’, ‘afgetreden met de kwestie als reden’ en ‘afgetreden met een andere reden’.

	Geen feitelijke integriteitsschending	
Aftredens	Absoluut	Procentueel
Niet afgetreden	4	36%
Afgetreden met de kwestie als reden	4	36%
Afgetreden met een andere reden	3	27%
Totaal	11	ong. 100%

Tabel 7: ‘Geen feitelijke integriteitsschending’ gespecificeerd

Er kan gesteld worden dat 36% van de wethouders die beschuldigd zijn van een integriteitsschending, waarvan achteraf is gebleken dat de integriteitsbeschuldiging niet is gebaseerd op een feitelijke integriteitsschending, wel is afgetreden vanwege de integriteitskwestie. Van de groep aftredende wethouders is dit 57% ($4/7 \cdot 100$). Hiermee is deelvraag vier van dit onderzoek beantwoord. Deze deelvraag was ‘Hoe vaak hangt het aftreden van een wethouder samen met het ontvangen van een integriteitsbeschuldiging waar achteraf van is gevonden dat er geen sprake is van een integriteitsschending?’.

Het overige gedeelte van de aftredende wethouders (43%) is afgetreden vanwege een andere reden. Redenen die genoemd worden zijn het hebben van een nieuwe baan, gezondheidsproblemen en herindeling van de gemeente. Daarbij moet gezegd worden dat deze opgegeven redenen natuurlijk niet feitelijk hoeven zijn. De kans bestaat dat een wethouder eigenlijk aftreedt om de kwestie, maar dat niet wil toegeven en daarom zijn of haar gezondheid als reden noemt.

4.4.2.: TYPEN INTEGRITEITSKWESTIES EN AFTREDEN

In deze paragraaf wordt geanalyseerd welke typen integriteitskwesties een grote invloed hebben op het aftreden van wethouders. In tabel 8 is een overzicht te vinden van de data, wat een uitbreiding is van de tabellen 4 en 5. Naast de al bekende telling van de hoeveelheden typen integriteitsbeschuldigingen en feitelijke hierachter, is nu de variabele ‘aftreden’ toegevoegd aan de tabel. In de tabel is te zien bij welke typen beschuldigingen wethouders afgetreden zijn bij een feitelijke beschuldiging, een niet feitelijke beschuldiging, een beschuldiging waarbij het onderzoek (nog) niet bekend is en bij uitgesloten onderzoeken.

Type kwestie	Hoeveelheid	Feit	AfgetredenF	Non-feit	AfgetredenN	X	AfgetredenX	U	AfgetredenU	Totaal afgetreden
Favoritisme	9	1	1	4	2	2	0	2	1	4
Onfatsoenlijke behandeling	8	1	1	2	2	3	2	2	0	5
Fraude en diefstal	2	1	1	0	0	0	0	1	1	2
Autoriteit	8	1	1	3	1	1	1	3	2	5
Wangedrag	3	1	1	0	0	0	0	2	2	3
Nevenactiviteiten	4	1	1	1	1	0	0	2	0	2
Giften	2	0	0	0	0	0	0	2	1	1
Informatie	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Omkoping	2	0	0	0	0	2	2	0	0	2
Verspilling en misbruik	2	0	0	0	0	1	0	1	0	0
Onbekend	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1
TOTAAL	42	6	6	11	7	10	5	15	7	26

Tabel 8: Type kwestie afgezet tegen feitelijkeheid en aftreden binnen feitelijkeheid.

In tabel 8 is te zien dat de meeste wethouders aftreden bij kwesties die gaan over de onfatsoenlijke behandeling van hun medemens en bij kwesties die gaan over het onjuist gebruik van autoriteit. Daar zijn bij beide typen acht kwesties van geteld, waarbij bij beide vijf wethouders zijn afgetreden. Relatief gezien is wangedrag de grootste factor in het aftreden van

wethouders. Alle wethouders die beschuldigd zijn van wangedrag (3) zijn ook afgetreden. Ook kwesties die gaan over favoritisme scoren hoog. Er is weinig te zeggen over de kwesties die één of twee keer voorkomen, aangezien dit aantal te gering is om een duidelijk beeld te schetsen. Typen beschuldigingen waarbij het (nog) onbekend is of er integriteitsonderzoek plaatsvindt en uitgesloten typen beschuldigingen worden verder besproken in de volgende paragraaf.

De belangrijkste cijfers uit paragrafen 4.3 en 4.4 zijn als volgt. Er kan gesteld worden dat in een derde van de in de media bekende integriteitskwesties over wethouders de wethouder achteraf geen integriteitsschending heeft begaan. 36% van de wethouders die beschuldigd zijn van een integriteitsschending, waarvan achteraf is gebleken dat de integriteitsbeschuldiging niet is gebaseerd op een feitelijke integriteitsschending, is wel afgetreden vanwege die integriteitskwestie.

Wethouders lijken eerder foutief beschuldigd te worden als de integriteitskwestie gaat over vriendjespolitiek, het foutief behandelen van de mensen om hen heen, corruptie of het misbruiken van de portefeuille van de wethouder. De meeste wethouders treden af bij kwesties die gaan over favoritisme, ongeacht of de integriteitsbeschuldiging is gebaseerd op een feitelijke gebeurtenis of niet.

4.5.: OVERIG

4.5.1.: FEITELIJKE INTEGRITEITSSCHENDINGEN, ONDERZOEK NOG ONBEKEND EN UITGESLOTEN CASES

Deze paragraaf gaat in op de gevonden resultaten die niet te maken hebben met niet-feitelijke integriteitsbeschuldigingen. Van de beschuldigde wethouders waarbij de beschuldiging achteraf gebaseerd blijkt te zijn op een feitelijke situatie, zijn alle wethouders afgetreden (zie ook tabel 6). Dit is 15% van het geheel. Allen geven de integriteitskwestie op als reden van vertrek. Het is daarom ook niet benodigd gebleken om de cijfers uit te splitsen naar argumentatie voor vertrek. Ook zijn voor alle typen beschuldigingen (tabel 8) de wethouders afgetreden, waardoor daar ook geen verdere analyse uit te putten valt. Verder is het spectrum aan beschuldigingen in deze groep erg breed. Sommige wethouders zijn één keer beschuldigd, anderen zijn zeven, acht of zelfs 17 keer beschuldigd.

Er zijn negen casussen waarbij de wethouders wel beschuldigd zijn van een integriteitsschending maar de uitslag van het onderzoek (nog) niet bekend is. De helft van de beschuldigde wethouders van wie het integriteitsonderzoek (nog) niet bekend is, is afgetreden (tabel 8). Het gaat om vijf afgetreden wethouders en vijf wethouders die niet zijn afgetreden. Bij de integriteitsbeschuldigingen waarvan de uitkomst van integriteitsonderzoek (nog) onbekend is, valt vooral het type ‘onfatsoenlijke behandeling’ op. Twee van de drie van deze typen beschuldigingen hebben geleid tot het aftreden van een wethouder, terwijl het onderzoek (nog) onbekend is.

De belangrijkste casus uit deze groep is de casus van Richard de Mos en Rachid Guernaoui. De cijfers over deze casus laten een uitzonderlijk beeld zien. De twee wethouders zijn samen in 117 krantenartikelen beschuldigd. 15 keer is aangegeven dat de uitslag van het te voeren integriteitsonderzoek nog niet bekend is. Er is daarmee uitzonderlijk veel aandacht geweest voor deze casus, maar stukken minder aandacht voor de repercussies die de twee wethouders te wachten staan.

Bovenstaande schetst een beeld van krantenmedia die graag voortborduren op cases die erg ‘klikwaardig’ zijn. Wanneer de samenleving spreekt over een gebeurtenis, lijkt deze te worden bediend met krantenartikelen erover. Waarschijnlijk is er stukken minder berichtgeving over eventueel onderzoek, aangezien daar (1) in eerste instantie nog geen sprake van was en (2) aangezien het minder aandacht genereert dan de beschuldiging zelf. Verder lijkt het erop dat een beschuldiging over het niet correct omgaan met je collega’s en anderen genoeg is om af te treden, nog voordat er goed integriteitsonderzoek is gedaan. Dat lijkt eveneens zo omdat beschuldigingen vaker zijn benoemd in de krantenartikelen dan dat er is benoemd dat de uitslag van integriteitsonderzoek (nog) onbekend is.

De cijfers over de (nog) onbekende onderzoeken zijn moeilijker te analyseren, omdat deze variabele multi-interpreteerbaar is. De uitslagen van de onderzoeken kunnen namelijk voor het algemene publiek (waaronder de schrijver van deze thesis) onbekend zijn, maar intern kunnen de uitslagen wel bekend zijn. De consequenties voor een wethouder kunnen daarom alsnog plaatsvinden, al zijn de uitslagen van het onderzoek in deze thesis niet zichtbaar. De cijfers zijn toch meegenomen, aangezien het een beeld kan schetsen wat de gevolgen zijn van een integriteitsbeschuldiging zonder dat de uitslag van integriteitsonderzoek bekend is.

Als laatste is ook over de uitgesloten integriteitsbeschuldigingen wat te zeggen. Deze beschuldigingen zijn uitgesloten omdat er via de gebruikte methodologie niet tot een goede bewering over integriteitsonderzoek kan worden gekomen. Echter is de data over de

beschuldigingen en het aftreden wel bruikbaar. De wethouders die in de uitgesloten groep vallen zijn beschuldigd van vele typen integriteitsschendingen. Bij onjuist gebruik van autoriteit en wangedrag valt het op dat vier van de vijf wethouders die beschuldigd zijn van deze typen integriteitsschendingen ook zijn afgetreden.

In ieder geval is het bekend dat wethouders onder een vergrootglas liggen, zelfs als of des te meer omdat de uitslag van onderzoek onbekend is. Het voorbeeld voor deze situatie is de beschuldiging naar het (nu afgetreden) wethoudersduo Richard de Mos en Rachid Guernaoui. Deze wethouders zijn heel vaak in de media behandeld (ze zijn samen in 117 krantenberichten beschuldigd), maar de uitslag van onderzoek laat tot op heden op zich wachten.

4.5.2.: TWIJFELGEVALLEN

Om tot de bevindingen in 4.3 en 4.4 te komen zijn de twijfelgevallen meegenomen in de kwesties die niet op feitelijkheden zijn gebaseerd. In deze paragraaf wordt uitgelegd hoe tot deze beslissing is gekomen. Twee casussen laten dubbelzinnige resultaten zien. De eerste casus gaat over oud-wethouder Jo Palmen. Palmen is in het verleden in de Raad vaak ‘grofgebeukt’ geweest en heeft verschillende mensen beledigd. Er zijn daarom twee integriteitsonderzoeken naar hem gedaan. Eén integriteitsonderzoek stelde dat ‘Jo Palmen voor het bestuur een ernstig risico was’. Het tweede integriteitsonderzoek stelde dat Palmen ‘benoembaar’ was. De wethouder noemde het eerste onderzoek een ‘moderne guillotine’ en is blijven zitten ondanks de beschuldigingen die hij over zich heen heeft gekregen (Van der Steen, 2018). Later trad Palmen alsnog af, maar niet wegens de integriteitskwestie. Hij is afgetreden om gezondheidsredenen (Marijnissen, 2019).

Het is moeilijk om de casus van Palmen in een bepaald hokje te plaatsen voor dit onderzoek. Omdat beide rapporten voorzichtig zijn met de uitkomst (Palmen vertoont risicovol gedrag, maar benoembaar), is er gekozen om het gedrag van Palmen niet als integriteitsschending te zien. Daarmee valt hij in de groep wethouders die wel beschuldigd zijn, maar bij wie de beschuldiging niet is gebaseerd op een feitelijke integriteitsschending. Voor deelvraag 4 is het belangrijk om dit onderscheid te maken. Daar is gekeken in hoeverre wethouders die beschuldigd zijn op basis van een niet feitelijke integriteitsschending wel zijn afgetreden. Palmen valt daarmee in deze groep. In deelvraag vier is ook met de reden van aftreden (gezondheidsproblemen) rekening gehouden).

De tweede casus gaat over Wimar Jaeger. Jaeger is voorzitter geweest van de vereniging Science Centres. Deze vereniging komt op voor de belangen van een museum in Hilversum, waar hij ook als wethouder deels verantwoordelijk voor was. Een onderzoek naar belangenverstrengeling is uitgevoerd door het bureau Bing. Het is belangrijk om te weten dat in dit onderzoek ‘belangenverstrengeling’ is uiteengezet in twee verschillende begrippen, te weten ‘conflicten tussen belangen door nevenactiviteiten’ en ‘conflicten tussen belangen door giften’. Jaeger wordt in de artikelen van beide beschuldigd.

De conclusies van het gevonden onderzoek van Bing zijn niet publiekelijk beschikbaar, maar kranten hebben wel over de uitkomst van het onderzoek bericht. Het AD gaat meermaals in op de kwestie, maar bericht er niet helder over. In twee artikelen schrijft het AD dat 'de schijn van belangenverstrengeling er zeker is' (Algemeen Dagblad, 18 september 2019) en dat 'de resultaten er niet om liegen' (Algemeen Dagblad, 18 december 2019) terwijl in een ander artikel stelt dat het college vindt dat er geen sprake is van belangenverstrengeling (Algemeen Dagblad, 7 december 2019). Dat artikel is eerder uitgekomen dan de twee artikelen die wel spreken over belangenverstrengeling.

Jaeger reageerde op de beschuldiging van belangenverstrengeling door de beschuldiging ‘rancune’ te noemen. Daaropvolgend is een petitie ingevoerd van een aantal inwoners in Hilversum, die stelt dat de indieners niet gediend zijn van zo een vorm van politiek bedrijven. Hiermee is het imago van Jaeger verder geschaad, terwijl een screening van de burgemeester van Hilversum ook heeft geconcludeerd dat er geen sprake is van een integriteitsschending (Algemeen Dagblad, 7 december 2019). Doordat zowel (dubbelzinnig) onderzoek als een screening stellen dat er geen sprake is van een integriteitsschending, wordt Jaeger voor deelvraag vier net als Palmen in de groep van wethouders gezet waarbij er achteraf geen sprake is van een feitelijke integriteitsschending. In deze groep komt het totaal aantal wethouders daarom niet op negen, maar op elf.

In de data van dit onderzoek zullen er meer wethouders zijn die op de grens zitten van een integriteitsschending. Een beperking in dit onderzoek heeft te maken met de ‘grootte’ van de integriteitsbeschuldiging. Er zijn integriteitskwesties waarvan er moet afgevraagd waarom deze in de media worden uitgemeten. Deze worden echter wel meegenomen in de analyse. Een voorbeeld is de kwestie Van Cranenbroek in Baarle-Nassau. Van Cranenbroek heeft voor een waarde van 300 euro aan reiskosten gedeclareerd voor zaken die niet werkgerelateerd zijn. Een integriteitsonderzoek stelde vast dat ‘de schijn van belangenverstrengeling’, waarop van Cranenbroek aftrad. Dat hoefde hij niet te doen, maar hij deed het aangezien hij zich in de steek

gelaten voelde (De Koning, 2019). Zulke integriteitskwesties zijn van een zo een gering formaat, dat het de media-aandacht eigenlijk buiten proporties is. De Volkskrant rapporteert er genuanceerd over, maar het feit dat over de zaak wordt gerapporteerd toont aan dat de zaak aantrekkelijk is voor de krantenmedia.

5.: CONCLUSIE

5.1.: SAMENVATTEND

Tussen 2018 en 2022 zijn 42 van de 2411 wethouders beschuldigd van integriteitsschendingen. In totaal zijn er in 302 krantenartikelen beschuldigingen gevonden over wethouders. De eerste deelvraag ('Welke wethouders zijn beschuldigd van een integriteitsschending in de media en hoe veel beschuldigingen zijn er gedaan?') is hiermee beantwoord.

Van de 42 cases zijn er 26 onderzoeken gevonden waarover de krantenmedia hebben bericht. Daarmee is deelvraag twee ('Over welke integriteitsbeschuldigingen zijn integriteitsonderzoeken gedaan?') beantwoord. Het is bekend bij de Wethoudersvereniging en de Universiteit Twente over welke case-onderzoeksmatches dit gaat. De 26 onderzoeken berichten dat elf cases een integriteitsbeschuldiging bevatten die niet op een feitelijke schending is gebaseerd. Er zijn zes cases die een integriteitsbeschuldiging bevatten die wel op een feitelijke schending is gebaseerd. Negen cases bevatten een integriteitsonderzoek dat (nog) niet bekend is in de krantenmedia. Procentueel gezien is dat respectievelijk 42%, 23% en 35%. Per wethouder die een beschuldiging heeft die achteraf niet op feiten is gebaseerd, kwam een beschuldiging in de media tussen de één en vier keer voor.

Bovenstaande cijfers tonen aan dat bij meer dan een derde van de wethouders die van een integriteitsschending worden beschuldigd in de media de beschuldiging achteraf niet feitelijk blijkt te zijn. Hiermee is ook deelvraag drie ('Wat zijn de uitkomsten van de gevonden integriteitsonderzoeken?') beantwoord. Deze bevinding toont aan dat de krantenmedia niet zorgvuldig omgaan met nieuwsfeiten die grote implicaties voor wethouders (of wellicht ook andere bestuurders) kunnen hebben. De beschuldiging wordt eerst genoemd, de feitelijke achtergrond achter de beschuldiging lijkt in een enkel geval later aanleiding te zijn voor een nieuw nieuwsbericht.

De consequenties van de integriteitsbeschuldigingen op aftreden zijn onderzocht bij deelvraag vier. Deelvraag vier was 'Hoe vaak hangt het aftreden van een wethouder samen met het ontvangen van een integriteitsbeschuldiging waar achteraf van is gevonden dat er geen sprake is van een integriteitsschending?'. Uit deze vergelijking is naar voren gekomen dat 36% van de onderzochte beschuldigde wethouders is afgetreden wegens de kwestie, terwijl ze een integriteitsbeschuldiging ontvangen hebben die niet op een feitelijke gebeurtenis is gebaseerd. De besproken politiseringstendens van integriteitsbeschuldigingen in de huidige tijdsgeest leidt

ertoe dat wethouders aftreden, nog voordat dat de beschuldiging grondig is onderzocht. Het rechtvaardigheidsprincipe lijkt voor wethouders in gevaar te zijn wanneer 36% van de beschuldigde wethouders aftreedt wegens een beschuldiging die achteraf niet op feitelijkheden is gebaseerd.

Het gemiddelde aantal beschuldigingen per wethouder wordt erg opgerekt door één wethoudersduo: Richard de Mos en Rachid Guernaoui van Groep de Mos in Den Haag. Een derde van de beschuldigingen is gericht aan deze twee wethouders. 15 keer is het aangegeven dat het onderzoek naar deze twee wethouders onbekend is. Deze verhouding toont aan dat (1) het feit dat er een onderzoek zou worden gedaan naar de twee wethouders in het begin nog onbekend was en (2) dat deze casus interessant is geweest voor de media om ‘kliks’ te genereren. Het nieuws is waarschijnlijk aangeslagen bij nieuwsconsumenten, waarna op de artikelen is voortgeborduurd door verschillende kranten.

Wanneer er naar typen integriteitsbeschuldigingen gekeken wordt, valt het op dat de meeste beschuldigingen gaan over favoritisme, het onjuist behandelen van de medemens of het onjuist gebruik van autoriteit. Het merendeel van de beschuldigingen die gaan over deze typen, zijn gebaseerd op een niet-feitelijke integriteitsschending. Dit toont aan dat wethouders eerder foutief lijken te worden beschuldigd wanneer de integriteitskwestie gaat over vriendjespolitiek, corruptie, ongewenst gedrag jegens collega's of het misbruiken van de portefeuille. De meeste wethouders treden af bij integriteitsbeschuldigingen die gaan over het onjuist behandelen van de medemens en het onjuist gebruik van autoriteit. Relatief gezien is wangedrag de grootste factor in het aftreden van wethouders. Denk hierbij aan fysiek geweld of seksueel overschrijdend gedrag. Doordat het bekend is welke typen beschuldigingen meer impact hebben op aftreden, kan er bij agendasetting in het beleid dat gericht is op integriteit in het lokaal bestuur gefocust worden op deze beschuldigingen.

Bovenstaande cijfers laten zien dat een groot gedeelte van de onderzochte integriteitsbeschuldigingen uit de bestuursperiode 2018-2022 niet gebaseerd is op een feitelijke integriteitsschending en dat de consequenties daarvan op het aftreden van een wethouder ook aanwezig zijn. 42% van de integriteitsbeschuldigingen die konden worden onderzocht is niet gebaseerd op een feitelijke integriteitsschending en 36% van de wethouders die zo'n niet-feitelijke integriteitsbeschuldiging hebben ontvangen is afgetreden wegens zo'n beschuldiging. Hiermee is de hoofdvraag van dit onderzoek – ‘Bij hoeveel procent van de

integriteitsbeschuldigingen die gedaan zijn over wethouders in de periode 2018-2022 blijkt achteraf geen sprake te zijn van een integriteitsschending en wat zijn de gevolgen van deze beschuldigingen op het aftreden van wethouders?’ – beantwoord.

Er moeten consequenties verbonden worden aan de bevindingen uit dit onderzoek, om de cijfers over niet-feitelijke integriteitsbeschuldigingen naar beneden te krijgen. Het is belangrijk dat een beschuldiging vroegtijdig wordt opgepakt en wordt onderzocht, om zo het sneeuwbaaleffect van de ‘trial by media’ tegen te gaan. De bevindingen uit de krantenanalyses tonen aan dat er veel voortgeborduurd wordt op een kwestie, zodra de kwestie ‘aanslaat’. Als zoiets snel kan worden voorkomen, zullen de consequenties van de niet-feitelijke beschuldigingen op het aftreden van een wethouder wellicht ook minder hevig zijn.

Verder is het van groot belang voor de welgesteldheid van wethouders om de gevonden cijfers uit dit onderzoek onder de aandacht te krijgen bij meerdere belanghebbende organisaties zoals gemeenten, integriteitsbureaus, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, alsmede bij het algemene publiek. Alleen wanneer deze cijfers onder de aandacht komen van betrokkenen, zal er meer rekening kunnen worden gehouden met de impact die integriteitsbeschuldigingen hebben en de onrechtvaardigheid dat het onzorgvuldig en onvolledig beschuldigen van een wethouder met zich meebrengt.

5.2.: DISCUSSIE

Dit onderzoek draagt de nodige (methodologische) beperkingen met zich mee, waardoor de resultaten van dit onderzoek voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd. Door het onderzoek heen is benoemd wanneer er zowel op methodologisch gebied als op het gebied van het interpreteren van resultaten valkuilen kunnen ontstaan. In deze sectie van de scriptie worden de belangrijkste beperkingen besproken.

De eerste beperking slaat op het begrip ‘integriteit’. Het integriteitsbegrip is in dit onderzoek gecategoriseerd aan de hand van de tien typologieën van Lasthuizen et al. (2011). Deze typologieën zijn door Lasthuizen et al. geput uit politieonderzoek. Aangezien de politiebranche niet volledig overlapt met de branche van het (lokaal) openbaar bestuur, kunnen er wellicht andere typologieën gevonden worden wanneer er integriteitsonderzoek op basis van het openbaar bestuur plaatsvindt.

Bij het onderwerp ‘typen beschuldigingen’ komt nog een probleem kijken. Dat is de categorisatie van de typen in krantenartikelen. Krantenartikelen bevatten af en toe zinnen die op meerdere typen integriteitsschendingen konden slaan. Het is dan aan de codeur om een keuze te maken in welke categorie het krantenartikel het beste past. Een bepaalde integriteitskwestie uit dit onderzoek zit bijvoorbeeld op een gevoelige grens tussen ‘onfatsoenlijke behandeling van collega’s’ en ‘wangedrag’. Een niet nader te noemen wethouder was verdacht gemaakt in de media van ‘het ongepast benaderen van collega’s’. Op welke manier er is benaderd wordt niet duidelijk, dus er moet zelf worden geïnterpreteerd hoe ‘ongepast’ de wethouder heeft gehandeld. Neigt het naar onfatsoen of naar wangedrag? Dit soort kwesties hebben een subjectief karakter en maken het moeilijk om een feitelijke analyse te realiseren. Daar komt bij dat deze analyse is uitgevoerd door één persoon. Dat maakt de intercodeurbetrouwbaarheid van dit onderzoek gering. Wanneer meerdere personen naar de krantenartikelen zouden hebben gekeken en zij samen overleggen over de kwesties die ‘op een randje zitten’, was het onderzoek krachtiger geweest.

De tweede beperking gaat over het vooronderzoek. Het vooronderzoek is gebruikt om woorden te genereren die te gebruiken zijn voor de zoekopdracht. Het vooronderzoek bevatte twee casussen van beschuldigde wethouders. Verschillende krantenartikelen over deze beschuldigde wethouders zijn geanalyseerd. Daaruit zijn een aantal woorden voortgekomen die gebruikt zijn om de krantenartikelen over de populatie aan onderzochte wethouders te vinden. Er zijn twee casussen gebruikt, maar het onderzoek zou krachtiger zijn gemaakt wanneer er meer casussen werden gebruikt. Wellicht waren er dan nog andere woorden gevonden die geïmplementeerd konden worden in de zoekopdracht. Hierdoor had de zoekopdracht ‘krachtiger’ kunnen zijn en meer krantenartikelen kunnen vinden, die wellicht ingaan op een grotere populatie dan de nu gevonden populatie aan wethouders. Het zou daarom kunnen zijn dat er meer casussen werden gevonden, wanneer er meer tijd aan het vooronderzoek zou zijn besteed.

De derde beperking gaat in op de gebruikte database. Voor dit onderzoek is de database ‘Nexis’ gebruikt, die de belangrijkste kranten van Nederland in haar databestanden heeft geïmplementeerd. De gebruikte kranten zijn het AD (inclusief de regionale kranten die onder het AD vallen), het Financieele Dagblad, het Nederlands Dagblad, de NRC, de Telegraaf, de Volkskrant, het Parool en de regionale kranten Haagsche Courant en Leeuwarder. Er zijn meerdere nieuwsmedia te vinden die over wethouders zouden kunnen rapporteren. Denk dan bijvoorbeeld aan de regionale nieuwsmedia die te vinden zijn op de televisie en die hun eigen

websites hebben. Voorbeelden zijn RTV Oost, de Gelderlander, AT5, Omroep Zeeland en RTV Noord. Deze (regionale) nieuwsmedia waren niet beschikbaar in de database van Nexis en zijn daarom niet meegenomen in dit onderzoek. De consequentie hiervan is dat er waarschijnlijk beschuldigingen in nieuwsmedia te zijn, wellicht over nu onbekende wethouders, die niet zijn meegenomen in dit onderzoek.

Een vierde beperking gaat over de methodiek in deelvraag vier. In deelvraag vier werd de relatie tussen beschuldigingen en het aftreden van wethouders onderzocht. Er werd een simpele analyse gedaan over het procentuele verband tussen een beschuldiging en het aftreden van een wethouder. Daarbij is er ook rekening gehouden met de reden van het aftreden (zoals bekend is bij de Wethoudersvereniging). De beperking bij deze methodiek is dat de opgegeven reden van aftreden niet per sé de juiste hoeft te zijn. Een wethouder zou een andere reden kunnen opgeven voor het vertrek, om bijvoorbeeld zijn of haar persoonlijke integriteit minder te schaden. Hierbij moet verder de opmerking worden gemaakt dat een procentueel verband niet gelijk staat aan een causaal verband. Integriteitsbeschuldigingen en het aftreden van wethouders zijn met elkaar verbonden, maar de beschuldiging hoeft niet de oorzaak van het aftreden te zijn.

De laatste beperking gaat over de onderzoeken die zijn beschreven in de gebruikte krantenartikelen. Voor deze thesis zijn krantenartikelen die ingaan op conclusies van onderzoeken gebruikt. Deze onderzoeken zijn niet gecontroleerd op validiteit en betrouwbaarheid door de schrijver van de thesis. De bewering van de krantenartikelen wordt simpelweg overgenomen. Ten eerste bestaat de kans altijd dat de schrijver van een krantenartikel foutief is ingegaan op de het integriteitsonderzoek. Ten tweede kan het integriteitsonderzoek zelf ook een twijfelachtige methodologische basis hebben. Hier is niet op gecontroleerd.

Er zijn ook voordelen verbonden aan het overnemen van de beweringen van de krantenartikelen. Het komt ten eerste het politieke karakter van een integriteitsbeschuldiging tegemoet. Integriteitsbeschuldigingen vermeerderen in waarde en kracht wanneer zo een beschuldiging de krantenmedia haalt. Dit onderzoek kan daarom goed gebruikt worden om de een inzicht te krijgen in de impact van beschuldigingen in de media. Daarbij zou het niet hoeven uit te maken in hoeverre een schrijver fout is ingegaan op de beschuldiging: de beschuldiging staat immers en krijgt aandacht.

Bovendien zorgt de onbereikbaarheid van de integriteitsonderzoeken ervoor dat in deze thesis gemakkelijker de objectiviteit van integriteitskwesties kon worden vastgesteld. Dat is niet per se een voordeel, maar het heeft er wel voor gezorgd dat de uitkomsten gestandaardiseerd zijn betreffende de ‘schaal van integriteit’. De schrijver van deze thesis heeft niet zelf hoeven na te gaan wat integriteit inhoudt en waar in ‘het grijze integriteitsgebied’ de kwestie belandt. De schrijvers van de krantenartikelen hebben deze kwesties zelf in een bepaalde hoek gezet. In dit onderzoek is alleen geanalyseerd *of* er in krantenartikelen wordt gesproken van een bepaalde integriteitsbeschuldiging en niet *in hoeverre* de beschuldiging gaat over een integriteitskwestie.

Afsluitend is het belangrijk om te begrijpen dat de kracht van dit onderzoek zit in de *kwantiteit* van de geanalyseerde krantenartikelen en niet in de *kwaliteit* van de integriteitsonderzoeken. Het onderzoeksontwerp heeft zo in elkaar gezeten dat het niet mogelijk is geweest om in de gekozen tijdsperiode grote hoeveelheden integriteitsonderzoeken te vinden en deze onderzoeken te analyseren. Wanneer dit wel zou zijn gedaan zou de kracht van dit onderzoek aanzienlijk groter zijn geweest. Dit vergt echter meer middelen dan dat er voor dit onderzoek beschikbaar is geweest. Met het analyseren van krantenartikelen over alle wethouders die actief waren in de regeringsperiode van 2018-2022 is er op een efficiënte manier informatie naar voren gehaald waarmee wel degelijk een krachtig statement kan worden gemaakt. De data is immers opgehaald uit onderzoek naar de gehele populatie aan wethouders, via de belangrijkste kranten. Cases die niet naar voren zijn gekomen binnen dit onderzoek worden gerepresenteerd door algehele conclusie uit de analyse van dit grote databestand. Dat maakt het onderzoek krachtig.

5.3.: WETHOUDERSVERENIGING

Doordat er via de krantenmedia is gezocht naar integriteitsmeldingen en integriteitsonderzoeken, is er een blinde vlek ontstaan die dit onderzoek niet kan behandelen. Het gaat hierbij om de meldingen en onderzoeken die niet in de media voorkomen, maar wel erg ingrijpend voor wethouders zijn. Om deze blinde vlek gedeeltelijk inzichtelijk te krijgen, is er besloten om de gevonden resultaten te bespreken met de Wethoudersvereniging. Wethouders kunnen hulp vragen bij de Wethoudersvereniging wanneer ze beschuldigd zijn van een integriteitsschending, waarbij de wethouder gelooft dat de schending niet door zijn of haar toedoen tot stand is gekomen. Hierom heeft de Wethoudersvereniging zelf op zijn minst

gedeeltelijk inzichtelijk welke wethouders in de periode 2018-2022 zijn beschuldigd van een integriteitsschending die niet op iets feitelijks is gebaseerd.

Zowel met de Wethoudersvereniging als met een andere anonieme instantie die acteert op het gebied van integriteit en lokaal openbaar bestuur is er naar de resultaten gekeken en is er bediscussieerd hoe de resultaten moeten worden geïnterpreteerd. Beide instanties stellen dat de resultaten uit dit onderzoek overeenkomen met de geluiden die zij ontvangen vanuit het lokale openbaar bestuur. Wel zien zij in de resultaten dat er een aantal namen van beschuldigde wethouders zijn die ontbreken. Deze namen hadden de organisaties graag in het onderzoek verwerkt willen zien, maar dat strookt met de methodologische basis van dit onderzoek. Er is daarom gekozen om geen ruimte te geven aan aanpassingen door de Wethoudersvereniging.

5.4.: AANBEVELINGEN VERVOLGONDERZOEK

Als laatste punt in deze thesis worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan. Vloeiend uit de discussie kunnen er aan de hand van de beperkingen verbeteringen en uitbreidingen over dit onderzoek worden voorgesteld. Een eerste belangrijke stap is het aanbrengen van verbeteringen voor dit onderzoek. Dat kan gedaan worden door meer nieuwsmedia toe te voegen en de onderzoekspopulatie daarmee te vergroten. Niet meegebrachte regionale nieuwsmedia zoals RTV Oost en AT5 kunnen belangrijke integriteitsbeschuldigingen bevatten. Nieuwe beschuldigingen kunnen aan het licht komen wanneer zulke regionale zenders worden meegenomen.

Het onderzoek kan ook meer valide gemaakt worden door de daadwerkelijke integriteitsonderzoeken te bestuderen. Dat zal moeten worden gedaan door een instantie die meer binding heeft met onderzoeksbureaus die ageren op het gebied van lokaal bestuur. Wanneer de daadwerkelijke integriteitsonderzoeken worden bestudeerd, kan er beter worden geconcludeerd in hoeverre een wethouder in zijn recht staat. De conclusie wordt dan niet overgenomen van mediaberichten, maar er wordt met een specialistischere blik ingezoomd op het verloop van integriteitskwesaties.

Een uitbreiding van deze thesis is ook mogelijk. Doordat het nu duidelijk is geworden dat een deel van de wethouders grote hinder ondervindt van integriteitsbeschuldigingen die niet zijn gebaseerd op een feitelijke gebeurtenis, kan er worden gekeken wat hieraan kan worden gedaan. Deze thesis concludeerde onder andere dat er wordt voortgeborduurd op kwesaties die in de smaak vallen bij de nieuwsconsumenten. De schade aan de reputatie van wethouders zou

kunnen worden beperkt wanneer een non-feitelijke kwestie snel in de kiem wordt gesmoord. Onderzoek naar de mogelijkheden om integriteitskwesties vroegtijdig te ontzien van publieke aandacht zou kunnen helpen. Zo kan de integriteitskwestie eerst worden behandeld, waarna er later kan worden bepaald in hoeverre publieke aandacht gerechtvaardigd is.

6.: LITERATUUR

- Aardema, H., Korsten, A., Riezebos, K., & Dam, M. van. (2011). De vallende wethouder. Een onderzoek naar de vertrekredenen van onvrijwillig teruggetreden wethouders in de bestuursperiode 2006-2010
- Algemeen Dagblad. (2019, 18 december). Geen nieuw integriteitsonderzoek naar Hilversumse wethouder Jaeger. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd op 21 augustus 2022
- Algemeen Dagblad. (2019, 7 december). Nevenfunctie van wethouder Jaeger geen belangenverstrengeling. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd op 21 augustus 2022
- Algemeen Dagblad. (2019, 18 september). Petitie steunt melders integriteitsklachten Hilversumse wethouder Wimar Jaeger. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd op 24 september 2022
- Bekkers, V. (2010). Spraakmakend bestuur of spraakmakende samenleving? In: Aardema et al., *Meerwaarde van de bestuurskunde*. Den Haag. Geraadpleegd op 2 mei 2022 van <http://www.arnokorsten.nl/PDF/WebPage%20Varia/Actualiteit/Meerwaarde%20van%20de%20bestuurskunde-%20liber%20amicorum%20voor%20prof.%20dr.%20Arno%20Korsten.pdf>
- Bouwman, H. (2019). Lessen en valkuilen voor wethouders. *Bestuurswetenschappen*, (74)4. DOI: 10.5553/Bw/016571942020074004002
- Bouwman, H. (2019). Lijst van gevallen en tussentijds vertrokken wethouders. *De Collegetafel*. Geraadpleegd op 15 december 2021 van www.decollegetafel.nl
- Bouwman, H. (2019). *Valkuilen voor wethouders* (1ste editie). Boom
- Bovens, M. (2006). Het Ongelijk van Dales: Over de Onbedoelde Negatieve Effecten van het Integriteitsbeleid. *Boom Bestuurskunde*, 2006-01, 64-74
- Bovens, M., Brandsma, G. J., Thesingh, D., & Wever, T. (2010). Aan het pluche gekleefd? Aard en achtergrond van het aftreden van individuele bewindslieden 1946-2009. *Beleid en Maatschappij*
- CAOP. (z.j.). *Wegwijzer Vermoeden integriteits-schending politieke ambtsdragers*
- Castenmiller, P. (2006). Terugtrekkende wethouders. *Zenc*
- Castenmiller, P. (2010). Terugtrekkende wethouders: Trendanalyse en redenen voor het verlaten van het ambt. *Stichting Decentraaalbestuur.nl*
- Van Dam, M. (2012). Vallen van wethouders is geen bestuurlijk probleem. *Openbaar Bestuur*

- De Graaf, G., & Strüwer, T. (2014). Aard en omvang van integriteitsschendingen binnen de Nederlandse overheid. Den Haag: BIOS
- De Koning, B. (2019, 26 januari). Struikelen over drank, drugs, fraude of foute tweets. *De Volkskrant*
- Deuze, M. (2004). *Wat is journalistiek?* Amsterdam: Het Spinhuis
- Hendrix, M., & Van Gool, J. (2022, 8 juli). Opinie: Geef lokale bestuurders de ruimte om het gesprek over integriteit te voeren. *De Volkskrant*
- Huberts, L. (2014). *The Integrity of Governance*. Palgrave Macmillan
- Huberts, L. W. J. C. (2018). Integrity: What it is and Why it is Important. *Public Integrity*, 1-15. DOI: 10.1080/10999922.2018.1477404
- Huberts, L. W. J. C., & Hoekstra, A. (Eds.) (2016). Integrity management in the public sector: The Dutch approach. BIOS
- Karssing, E., & Spoor, S. (2009). *Integriteit 3.0: Naar een derde generatie integriteitsbeleid*
In: E. Karssing & M. Zweegers (eds), Den Haag: BIOS, 72-81
- Kerkhoff, T., & Overeem, P. (2018). *In Opspraak: Leren van Integriteitskwesities*. Den Haag: CAOP
- Knippenberg, E. T. C. (1994). Het gedwongen aftreden van wethouders. In De wethouder. Positie en functioneren in een veranderend bestuur. (pp. 119–126)
- Koops, R. (2021, 12 november). Tientallen kwetsbare vrouwen ongepast benaderd door hulpverlener Veilig Thuis Amsterdam. *Algemeen Dagblad*
- Korteweg, A. (2022, May 4). Hoe zit het eigenlijk met de integriteit van integriteitsonderzoekers? *de Volkskrant*. Geraadpleegd op 8 juni 2022 van https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/hoe-zit-het-eigenlijk-met-de-integriteit-van-integriteitsonderzoekers-2~b1b0694b/?utm_source=VK&utm_medium=email&utm_campaign=20220505%7Cochtend&utm_content=Hoe%20zit%20het%20eigenlijk%20met%20de%20integriteit%20van%20integriteitsonderzoekers%3F%20&utm_term=214378&ctm_ctid=95a939148a51578522c912745027d95b
- Lasthuizen, K., Huberts, L., & Heres, L. (2011). How to measure integrity violations: Towards a validated typology of unethical behavior. *Public Management Review*, 13(3), 383–408. <https://doi.org/10.1080/14719037.2011.553267>
- Van Lieshout, M. (2021, 14 oktober). Burgemeester Halsema hoopte lang op inkeer bij wethouder: ‘Vrouwelijke ambtenaren voelden zich onvrij. Dat is kwalijk’. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 24 september 2022

- Lont, T., & Visser, F. (2009). *Geraniums of gladiolen. Loopbaanonderzoek naar gestopte wethouders periode oktober 2004 t/m december 2008*. P&O services
- Marijnissen, H. (2019, 14 oktober). Remkes wil integriteitsscreening verplichten, maar wethouders hoeven niet mee te werken. *Trouw*. Geraadpleegd op 24 september 2022
- Measschalk, J. (2019). When integrity and integrity management are taken too seriously: On integrity and the integrity industry. In G. De Graaf (Ed.). *It is all about integrity, stupid: Studies on, about or inspired by the work of Leo Huberts*. Den Haag: Eleven International Publishing. ISBN: 978-94-6236-95-11
- Nieuwenkamp, R. (2012). *Dales had gelijk en ongelijk*. In: *Jaarboek Integriteit*. Den Haag: CAOP
- Šamánková, D., Preiss, M., & Příhodová, T. (2018). Integrity in the Workplace. *The Contextual Character of Moral Integrity*, 121–133. https://doi.org/10.1007/978-3-319-89536-9_7
- Van der Steen, P. (2018, 20 december). De raad van Brunssum ging in therapie. *NRC*
- Stroud, N. J., & Muddiman, A. (2019). Social Media Engagement With Strategy- and Issue-Framed Political News. *Journal of Communication*. 69(5), 443-466. DOI: 10.1093/joc/jqz029
- Thomas theorem. (2013). In K. Bell (Ed.), *Open education sociology dictionary*. Geraadpleegd op 28 mei 2022 van <https://sociologydictionary.org/thomas-theorem/>
- VNG. (2019, januari). *Opkomst lokale partijen en positionering binnen de VNG*. Vereniging van Nederlandse Gemeenten. https://vng.nl/files/vng/publicaties/2019/opkomst-lokale-partijen_20190701.pdf

